

HUSZONNYOLCADIK JELENTÉS.

AZ

EMKE

1912. ÉVI

JELENTÉSE

AZ 1912. ÉVI NOV. HÓ 17-ÉN
KOLOZSVÁRT TARTANDÓ

**XXVIII. RENDES
KÖZGYŰLÉSRE**

IRTA ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA:
PÁKÉI

SÁNDOR JÓZSEF

UDV. TANÁCSOS,
TISZTELETI ALELNÖK-FŐTITKÁR.

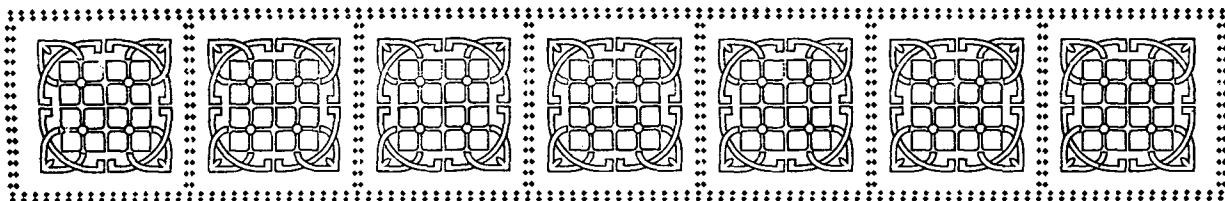
BCU Cluj / Central University Library Cluj

A)

ÖSSZEFOGLALÁS.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

105738

TISZTELT KÖZGYÜLÉS!

Az Emke negyedszázados jubileuma után eltakarítottuk az ünnep díszítményeit és felvettük ismét a hétköznapi munka szerszámaikat. Lelkünkben maradt a nagyszerű nemzetgyűlés ünnepi szónokainak sok ragyogó kijelentése, mint követendő eszmény s előttünk lebeg a legmagasabb személy képviselőjének, Zichy János gróf kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek ama kitétele, mely szerint „megváltó, isteni munká“-nak nevezte azt a tevékenységet, amit az Emke az ország nemzetileg legkitetebb és legveszélyeztetettebb részén kifejt.

Az ünnepet követőleg nemsokára megérkeztek **Ő Felségének** a magyar királynak a közgyűlés hódolatnyilatkozatára küldött legmagasabb sürgönyszavai, melyek szerint „biztos reményét fejezte ki **Ő Felsége**, hogy a közgyűlésen és a közművelődési kongresszuson megjelentek élénk eszmecseréje úgy a magyar kultúra előbbre viteléhez, mint az egyesület hazafias céljainak megvalósításához nagyban hozzájárulni fog“ s **Ő Felsége** legkegyelmesebben elfogadva a Rezső trónörökös **Ő Fensége**, mint az Emke védnöke emlékére létesítendő 50.000 K-s templomépítő alap létrehozatalát, ezzel betetőzni méltóztatott azt a legmagasabb királyi ténnyel, mellyel hozzájárult ahhoz is, hogy a jubileum alkalmával megjelent „Az Emke megalapítása és negyedszázados működése“ című díszmunka ugyancsak a nemzet kegyeletében felejthetetlenül élő királyfi emlékének ajánltassék, azzal a bevezető szöveggel, melyben **Ő Fenségét**, mint „a nemzeti eszme képviselőjét“-t ünnepeltük s mely munka tiszta jövedelme éppen a fenti „Rezső trónörökös templomépítő alap“ javára fordítatik. Kívánatos azért, hogy e művet a kitűzött 15 K kedvezményes árral minél többen vásárolják annál is inkább, mert az 504 nagy negyedréte oldalos, gazdagon illusztrált díszmű külső kiállítása is egyike a legszebb magyar kiadványoknak s a vidéki, kolozsvári nyomda egyik legsikerültebb alkotása. A tartalomról, épp úgy mint az Emke egész közgyűléséről és a közművelődési kongresszusról elismerőleg nyilatkozott az egész hazafias sajtó, a komoly „Budapesti Szemle“ hasábjaitól le a legkisebb vidéki hetilapig s különös helyesléssel fogadták azt, hogy az Emke a negyedszázados jubileum alkalmával **Ő Felsége** legmagasabb személyének képviselőjére, de az egész komoly kulturális nemzeti munkára való tekintettel is, nem politikai izű, tüntető népgyűlést, tagsági jogosultsággal nem bíró, tehát törvénytelen és szabálytalan csödületet, hanem valóban fenséges és a

megengedett korlátok közt mozgó **közgyűlést** rendezett, amelyben, mintegy tükörképben, képviselve volt a legmagasabb királyi tróntól a nép legkisebb fiáig, osztály-, felekezeti- és pártkülönbség nélkül — arányosan és összhangzatosan — az egész hazafias magyar társadalom. Természetesen ez nehezebb és szebb munka volt, mint egy szervezetlen és amalgamizált tumultusz, melynek az egyesület eszméjéhez semmi köze s azért a részvételre jogosulatlan és illetéktelen.

Az Emke életében eme nagy esemény feltüntetéséről szól különben: „**Az Emke negyedszázados örömnepének s a kapcsolatos kolozsvári Orsz. közművelődési kongresszusnak leírása**“ című munka, mely az egyesület negyedszázados történetéről szóló, már említett díszműhöz hasonló kiadásban, ennek kiegészítője- és pótlékkaként, 86 nagy negyedréten lapon, szintén illusztráltan e jelentéssel egyidejűleg ugyancsak e sorok írójának tollából látott napvilágot. Gyorsírói feljegyzés alapján fel van sorolva e munkában minden, úgy az ünnepélyes Istentiszteleteken, mint a közgyűlésen és kongresszuson, valamint a nagy alapítók sírjainál a közgyűlés idejében az ország minden részében elmondott sirkoszoruzó beszéd s külön fejezetben vannak előadva és felsorolva az ünnepi közebeden, mint a kettős nemzeti ünnep kiegészítő részén elhangzott, emelkedett szellemű, gyönyörű felköszöntők, melyeket szintén országunk legnagyobb férfiai és közeleti munkásai ajakáról elmondva hallhatánk. Csak a teljességhez tartozik, ha okulásul a jövő nemzedéknek, a közgyűlésen jelen voltak, képviseltek és egyesek lehető pontos névsorát is egybegyűjtöttük és közreadtuk, valamint közöltük ama sürgöny- és levélbeli üdvözlések százait is, melyek az ország minden részéből a legirányzóbb és legbiztatóbb módon elhalmozták az Emke közgyűlést s illetve a kettős nemzeti ünnepet. A közkönyvtárakban, hol az Emke negyedszázados történetét elhelyezzük, együtt helyezzük el az ünnep leírását is.

Ezen bevezető sorok után közölnünk kell először is, hogy a **Rezső trónörökös Ő Fensége templomépítő alap** az Igazgató-választmány gondoskodásából folyó évi okt. 1-ig már is 34.234 K 06 f-re emelkedett s az alap kamataival megkezdve a működést, felekezeti különbség nélkül az egyesület Alapszabályaiban foglalt erdélyrészi templomok építésének segítségét, remélhetjük, hogy az egész alap a tervezett gyűjtési módok — magyar pénzüzetek nem külön alapítványszerű adományai, az Emkéhez beérkező számlák 1-5%^o levonása, évi mérleg készítésekor elért megakarítások, Emke díszmű eladása, egyesek e célra tett hozzájárulásai stb. — alapján mihamarább, a remélt és várt időnél elébb, teljes összegében összejön. Méltán fog az Emke ezzel az I. Ferenc József Ő Felsége 50,000 K-s iskola- és Erzsébet királyné Ő Felsége szintén 50,000 K-s óvó-alaphoz harmadikül egy teljes emlékalapítványt létesíteni, megörökítve az Emke kebelében is azt a korszakot, melynek történelmi jegyében az egyesület a nemzet-egység és hazafias kultúra érdekében megalakult s diadalmasan előretörve, megkezdte működését. A Rezső trónörökös-alap kamataiból különben a múlt közgyűlés óta: Alamor (Alsó-Fehér vm.), Algyógy (Hunyad vm.), Alsójára (Torda-Aranyos vm.), Bethlenkeresztur (Szolnok-Doboka vm.), Boldogfalva (Kis-Küküllő vm.), Brassó (Brassó vm.), Erdőszenyvel (Maros-Torda vm.), Fehéregyháza (Nagy-Küküllő vm.), Galgó (Szolnok-Doboka vm.), Kisenyed (Alsó-Fehér vm.), Magyararnádas (Kolozs vm.), Magyarpalatka (Kolozs vm.), Maroscsapó (Kis-Küküllő vm.), Marosszentgyörgy (Maros-Torda vm.), Mezőcsávás (Maros-Torda vm.), Mócs

Kolozs vm.), Nagyölyves (Maros-Torda vm.), Nagysink (Nagyküküllő vm.), Nagysomkut (Maros-Torda vm.), Nyáradszereda (Maros-Torda vm.) Örményszékes (Alsó-Fehér vm.), Segesvár (Nagy-Küküllő vm.), Sükő (Udvarhely vm.), Szabéd (Maros-Torda vm.), Szamosfalva (Kolozs vm.), Szepkenyerüszentmárton (Szolnok-Doboka vm.), Szőkefalva (Kis-Küküllő vm.), Szöllősvégardó (Ugocsa vm.), Tuson (Kolozs vm.) és Vármező (Maros-Torda vm.) községek magyar templomai, számszerint 30-an kaptak 50—200 K-ig menő templomépítő segílyt, összesen 1442 K-t s a segítségek minden esetre nagyobbak lesznek, míhelyt a teljes 50,000 K létrejön.

Hasonlóképpen előállítottuk a néhai b. e. József főherceg Ö Fensége, mint az Emke nagyérdemű pártfogója emlékére a jubiláris közgyűlésen az erdélyi elemi iskolái néptanítók kolozsvári **Leányotthona** számára megszavazott 10,000 K alapítványt, az idevonatkozó korábbi alapítvány jegyzőkönyvszerű kiegészítésével s a teljes összeg folyó évi okt. 29-én ki is utaltatott. A Leányotthon időközben megszerelve az áll. tanítóképző-intézet magyar-utcai régi épületét, a hozzátartozó nagy telekkel, illetve kerttel együtt, ezzel az immár felállított és fejlődésben levő intézet jövője örökre biztosítva van.

A jelenleg élő József főherceg ur Ö Fensége, mint a legmagasabb személy először kiszemelt jubiláris képviselője nevére tett szintén 10,000 K-s erdélyi **néptanítói jutalom-összeg**, melyet Ö Fensége nemkülönbén elfogadni, illetve jóváhagyni méltóztatott, ugyancsak szabályszerűen előállítva, a folyó évi közgyűlés rendjén a szokás szerinti kiosztásra vár. E célból pályázatra szőlítottuk fel az erdélyrészi férfi- és nőtanítókat, valamint óvónőket s a beérkezett összesen 321 folyamodás elbírálásánál az összes erdélyrészi hírlapokban közzétett s a kir. tanfelügyelőkhöz, megyei tanítótestületekhez és Emke-fiókokhoz megküldött pályázati felhívásban érintett elvek az irányadók. Ezek: a szolgálati idősebség és nemzetileg kitett helyen hosszabb, eredményes működés mellett első sorban a téli felnött analfabéta tanfolyamok szervezése és eredményes vezetése körül szerzett érdemek, aztán egyéb, kivált az Emkét illető társadalmi és főleg tanügyi irodalmi működés, figyelemmel arra, hogy akik már kaptak, vagy éppen ismételten kaptak Emke-jutalmakat, ezuttal kevésbé részesüljenek újra tekintetben.

Ezekben kimerítve a lefolyt negyedszázados jubileum határozatainak végrehajtására vonatkozó jelentésünket, áttérhetünk a jubiláris közgyűlést követő további események előadására, mindenek előtt kiemelve, hogy a folyó évi, az Alapszabályokban előirt **rendes közgyűlést**, mely ismét a hétköznapi rendes munkával — az Igazgató-választmány és illetve a fiókok előterjesztései jóváhagyásával, a számadások megvizsgálásával, a költségvetés megállapításával stb. — foglalkozik, nov. hó 17-én d. e. 11 órára Kolozsvárt a városháza nagytermébe, az egyesület megalakulása és legtöbb közgyűlése színhelyére tűzte ki az Igazgató-választmány s e célból a Meghívó kellő időben közzététetvén, a jelentést is jóval előre megküldeni bátorzkodtunk. Tekintettel, hogy a jövő évig az erdélyi rész nagyközönsége a tavalyi nagy jubiláris ünnep emlékeit már kipihené, rajta leszünk, hogy a jövő évi közgyűlés ismét ünnepi jelleggel és ismét a vidék valamelyik hazafias magyar városában tartassék meg.

Egyébiránt az egyesület új negyedszázados életét három irányú újabb akcióval kezdtük meg, u. m. revízió alá vettük az Emke Munkaprogrammját, párhu-

zamban nagyszabásu Országos gyűjtést indítottunk meg s megkezdtük a vidéki Fiókválasztmányok újjászervezését.

A **Munkaprogramm** revízióját illetőleg mindenek előtt sokszorosítottuk és az Igazgató-választmány tagjainak tanulmányozás végett megküldöttük a régi munkatervezetet, melynek az Emke negyedszázados akciójával egybevetéséből kitűnik, hogy az egyesület a maga 268 népiskolájával, 77 óvodájával és gyermekmenedékhelyével, nagyszabásu földműves iskolájával és egyéb szakoktatási segélyeivel, 227 nép- és katonai könyvtárával, 154 népdaloscörével és ifjusági egyesületével, 77 irodalmi kiadványával, 349 községben 10.000 menő felnőtt analfabétáknak rendezett tanfolyamáival, népies felolvasásaival, felsőbb oktatási és képző-, valamint előadóművészeti ösztöndíjaival, emberbaráti és jótékonyági segélyeivel, árvaházaival, szobraival, nagyszabásu, milliókat hozott ipari, valamint közgazdasági propagandájával, mely utóbbival az erdélyi rész megmentésére mozgósította a székesfőváros egyes nagyobb jelzalog és pénzüintézeteit, egészen egyebet oldott meg, semmint az egyesület negyedszázad előtti egyoldalú és szűk lélekzetű programmjában foglaltatott, pedig ennek létrehozatalában részt vettek a magyar köz- és irodalmi élet akkori összes gyakorlati, vonatkozó munkásai. De az élet a maga rideg követelményeivel rácafolt az elméletre és az előre kicirkalmazott Jules Verne-iadákra s az Emkétől a végcél tekintve ugyan következetesen és fokról-fokra, azonban fürge és mozgékony guerilla-szolgálatot követelt és így az Alapszabályok keretein belül az elveket gyakran kellett megváltoztatni a parancsoló szükség követelményei szerint. Így történt a jubileum óta is, midőn az Igazgató-választmány folyó évi április 12-iki ülése a Direktórium hosszas és beható előzetes tanácskozása után, a magyar állam közoktatásügyi politikájára, illetve az 1907. XXVI. t. c.-re való tekintettel kénytelen volt azt a fontos munkaprogramm-pontot megváltoztatni, mely szerint az erdélyi részben csak állami iskolák létesítését mozdítja elő, ellenben bizonyos cinozurával és körülrásokkal felkarolta a magyar felekezeti iskolák segítését is. Ez pedig az Emke kulturális akciójának gerince, mert ez emészt fel legtöbb pénz- és munkaerőt s veti háttérbe az egyesület egyéb akcióit. De az állam a fenti törv. c. néptanítói fizetéskiegészítésével reaszabadította a magyarságra a nemzetiségi felekezeti iskolák légióit s e téren is cselekednünk kell, ha éppen a magyar felekezeteket e küzdelemben elesni, illetve rövidebbet huzni engedni nem akarjuk. Új helyzet elé lesz állítva továbbá az Emke az új Országgyűlési képviselő választó javaslattal, mely reform mértéke szerint az erdélyi részben esetleg egész vidékek lehetnek odadobva az elmagyartalanodás veszélyének, magával vonva e reform a közigazgatás átváltozását is, midőn a magyarság segítésére egyetlen menedékül még az egyházi és társadalmi élet maradhat fenn hatékonyul. Másik új helyzet, hogy éppen a kir. közoktatásügyi kormány a társadalmi s illetve első sorban a közművelődési egyesületektől mindenek felett az u. n. kulturális segítő intézmények, népkönyvtárak, ifjusági és dalosegyesületek, népies felolvasások, analfabéta tanfolyamok, iskolai napközi otthonok stb. felkarolását óhajtja és követeli, amelyek közepette új helyzet és a várható nagy áldozatok problémája elé van állítva az Emke a felállítandó magyar gör. kath. püspökség, illetve annak igen fontos székelyföldi vikáriátusa által is. A közgazdasági akciónak az ajtón mind hevesebben kapogtató szüksége is itt van. Ezek tehát a keretek, amelyek közt az egyesületnek legközelebből mozognia kell: de az erő mily szétszóródását, mily emberfeletti munkát követel már ez is!

Tekintettel pedig, hogy az Emke járadék-jövedelmei nagyrészt le vannak kötve a már kész alkotásokkal, azért fordult az Igazgató-választmány mindjárt a jubileum után nagyszabásu **országos gyűjtésével**, névre szóló, százezerre menő megkeresésével, új alapok teremtése végett a hazafias közvéleményhez, mely gyűjtés, a jelek után ítélve, igen szépen indult s a legszebb eredményre enged következtetést. E pontnál az előterjesztett Mérleg szerint meg kell állapítanunk, hogy az egyesület alapvagyonra mult évi július 1-től, mint a jubileum előtti legutolsó kimutatás idejétől folyó évi augusztus 31-ig, a legutolsó Igazgató-választmányi ülés idejéig *3,627.029 K 02 f-ről 3,704.423 K 91 f-re*, tehát *77.394 K 89 f-rel* növekedett, mely összeg megfelel annak az évi emelkedésnek, amit az egyesület az alapítás óta felmutatott, pedig mennyi új egyesület és új intézmény, köztük csak közművelődési egyesület 44, veszi igénybe a többnyire ugyanazon áldozó közönség adományát és filléreit.

A vagyon növekedés ez összegéhez ujonnan jelentkezett a jubileum óta: 1 örökös, 38 alapító és 386 rendes tag, kik közül a két első kategória 11.650, a harmadik 15.756 korona, együtt 27.406 koronát képvisel. Ez **örökös és alapító tagsági** díjban: 1000—1000 koronát adtak: özv. báró **Wodianer Albertné** - sz. **Atzél Zsófia** urnő, Pozsony; Kolozsvári Kereskedelmi Bank r. t.; Magyar Jelzálog-Hitelbank, Budapest; Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár r. t., Kolozsvár; 750 K-t szurdai **Szurday Róbert** gyárigazgató, Budapest; 500 K-t: Kolozsvármegyei Takarékpénztár r. t., Kolozsvár; 200—200 K-t: **Bánffy Ferenc** báró földbirtokos, Enyedszentkirály; **Bethlen Balázs** gróf, cs. és kir. kamarás, főispán, Dés; **Bocsánecz László** bankigazgató, Kolozsvár; **Deési Pál** dr. vm. tb. főorvos, Hídalmás; **Esterházy László** dr. városi főjegyző, Kolozsvár, kinek a jubiláris közgyűlés rendezése körül kifejtett érdemeit tisztelte meg az Igazgató-választmány ez alapítvány tételével; **Farkas Ödön** földbirtokos, Budapest; **Fészl József** szállodatulajdonos, Kolozsvár; **Fitos Vilmos** ny. rendőrkapitány, Nagykörös; dr. **Flóris Áron** orvos, székesfővárosi ábrázoló mértan tanár, Budapest; Gyulafehérvári Népbank r. t., Gyulafehérvár; id. **Haller János** gróf főispán, Marosvásárhely; **Karczag István** földbirtokos, Keszthely; Kereskedelmi Hitelbank r. t., Kolozsvár; Kolozsvár Hídelve-Kétvízközi Hitelszövetkezet; Kolozsvári Koronabank r. t.; Kolozsvári Magyar- és Középtizedi Hitelszövetkezet; egerpatáki **Márk Géza** m. kir. posta- és távirdafőtiszt, Nagykanizsa; Medgyesi Általános Takarékpénztár r. t.; **Mészöly Gáspár** ny. ref. főgymn. igazgató, Nagykörös; Mocsvidéki Takarékpénztár r.-t.; dr. **Nádányi Emíl**, a „Kolozsvári Hírlap“ szerkesztője, Kolozsvár; dr. **Okolicsányi Zoltán** ügyvéd, Budapest; **Ordódy Endre** főszolgabíró, Léva; **Péter Sándor** unit. lelkész, Városhalva; Petrozsény-lívazsénylupényi h. é. vasut r.-t.; **Schádli Ignác** r. kath. esperes-plebános, Kossuthfalva; **Stief Jenő** papirosáruház és nyomdai műintézet tulajdonos, Kolozsvár; **Szalay Antal** földbirtokos, Arad; **Szántó Lajos** fűszer- és csemegekereskedő, Gyöngyös; **Tuba Lajos** ny. áll. gazd. akad. tanár, Kolozsvár; dr. **Vertán Endre** orsz. képviselő, ügyvéd, Torda; dr. **Zboray Miklós** orsz. képviselő, ügyvéd, Budapest; **Zsibó és Vidéke** Takarékpénztár r.-t., Zsibó; együtt 11.650 K. Ide tartozik, hogy gróf **Apponyi Albert** v. b. t. t., ny. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter, az Emke örökös tiszteleti tagja a jubileum után a XIX-ik, **Karczag** város közönsége a XXVIII-ik és **Szentes** város közönsége a XXVI-ik esedékes 200—200 koronás alapítványt küldték be; hasonlóképen ugy a tavalyi, mint a folyó évre

beküldte Reményi Antal ügyvéd, az Emke és az angol kir. konzulátus jogtanácsosa, kezdettől önfeláldozó, buzgó tagunk és munkásunk ama 100—100 K-t, melyet — végrendeletileg is biztosítva — a jubiláris közgyűlésen évente fizetni ígért. Öcsöd község a XXI-ik évi 20 K-t juttatta az egyesület pénztárába. A pénzügyintézetek közül 1911. évi Mérlege elkészülése alkalmából újólaj 250 K-t küldött az Erdélyi Bank- és Takarékpénztár r. t. és 100 K-t az Erdélyrészi Magyar Jelzálog-Hitelbank r. t. Kolozsvárról; Wassermann Mór, a budapesti Emke-kávéház tulajdonosa az idén is 50 K-t juttatott az egyesület céljaira.

Hagyaték után befolyt: Bajánházi Baján Vince urad. ny. gazdatiszt, volt pozsonyi lakostól († 1911. Pozsony) 200 K; özv. Hegyi Mihályné-szül. Józsa Eufrozína korábban befolyt 3093 K hagyatéki összegéhez, a hagyaték felosztása alkalmával az Emke, mint egyik általános örökös részére 5598 K. Ez ügyben való buzgó eljárásáért a Választmány különös köszönetét fejezte ki dr. Márk Endre udvari tanácsos, Emke-jogtanácsos iránt. Nyáry Béla Arad városi ny. rendőrkapitánytól († 1912. május 6-án Aradon) 200 K; lengyelfalvi báró Orbán Balázs orsz. képviselő († 1870. április 19-én Budapesten) hagyatéka után a Szejké fürdőt és birtokot terhelő évjáradék megváltási összegében fennmaradt 1200 K hátralék is beküldetett. — Új hagyatékok: lozsádi Gálfy Ernő gyógyszerész († 1912. május 15-én, Dévaványán) akként intézkedett, hogy Gálfy Klára örökbefogadott leánya kiskorúságban leszármazó örökösök nélkül történhető halála esetére utóöröklés jogcímén az összes hagyatéki javak az egyesületre szállnak. — Id. Görgy István volt budapesti kir. közjegyző († 1912. január 13-án, Budapesten) 200 K-t hagyományozott. — Knap József volt pécsi lakos († 1912. Pécsen) 1000 K-t hagyományozott, özvegye haszonélvezeti jogával megterhelten. Az összeg magyar korona járadékban a Magyar Általános Hitelbank pécsi fiókjánál van betétül elhelyezve s a letétjegyet — az Emke számára majdan kiszolgáltatólag — Pécs sz. kir. város pénztára tartja őrizetben. — Özv. Mátyásfy Emánuelné sz. Schultze Zsófia volt vajdahunyadi lakos († 1910. június 9-én) még ismeretlen nagyságu összeget hagyományozván, egyezség hiányában a vajdahunyadi kir. járásbíróság Borba Györgyné-szül. Gaál Ilona ált. örökös perre utasította. — Dr. Pap József volt szeghalmi ügyvéd († 1912. július 12-én, Szeghalomban) a Magyar Földhitelintézetnél Budapesten letétben levő értékpapirjait a négy nagy magyar közművelődési egyesületnek s köztük első sorban az Emkének hagyományozta. — Tóth Dezső dunavecsei ny. postamester, volt 48-as önkéntes honvéd († 1911. december 5-én, Dunavecse) 10.000 K összeget hagyományozott, mely összeg a dunavecsei községi hitelszövetkezetnél betétként kezeletik, neje szül. Kiss Terézia haszonélvezetével terhelten. — Barátosi özv. Tóth Zsigmondné-szül. bethlenfalvi Nagy Zsuzsanna († 1911. október 25-én 76 éves korában, Kolozsvárt) bethlenfalvi és máréfalvi (Udvarhelyvármegye) ingatlanait néhai édes atyja Nagy András nevére az Emkének hagyományozta azzal a kikötéssel, hogy annak jövedelméből elhunyt édes atyja rokonai segélyben részesíttessenek s ha ilyen rokonok nem jelentkeznének, azok jövedelme más szegény ottani székelyek segélyezésére fordíttassék. — A régi hagyatékok sorából kiemelendő, hogy a néhai Micsa Zsuzsanna hagyatékát a végrendelet értelmében terhelő 4000 K Szóts Mária-férj. Tausch Brunóné kérésére kiutaltatott, minthogy az illető nagykorúságát elérte és Anna nevű nővére elhunytát igazolta. — Takács Lajos és neje

K é m e r y Eszter hagyatéka felosztatván, az egyesület javára 60|2740-ed rész arányban 3360 K jutott és az összeg bírói letétbe helyeztetett; a további felosztás tárgyát képező budapesti ingatlan árverési vételárának összege ma még nem tudható. T a r c s á n y i Ernő mérnök († 1904. április 8-án, Czibakházán) hagyatéki ingatlanáról, minthogy a kiskoru örökösök nagykorúságukat elérték, az Emke utóöröklési joga töröltetett. — A hagyatéki ügyek körül az egyesület igen sok zaklatásnak s részben a hagyaték terhére menő költségnek is van kitéve a kir. közalapítványi ügyigazgatóság részéről, melynek joga törvényben sem gyökereszik s azért kívánatos, hogy ezen közhivatal jogköre immár törvényileg szabályoztassék. Ez ügyigazgatóság a hagyatéki tárgyalásokon képviseltetve magát, eljárási költségeit a jótékonycélu hagyatékból hasíttatja ki, midőn az Emke jogtanácsosai ugyanekkor díjtalanul járnak el, sőt még igen sokszor a bélyegköltségeket is fedezik; keresztül vitte, hogy a kir. bíróságok addig átadó végzést nem hoznak, míg az egyesület kormányhatóságilag jóváhagyott alapító-levelet nem mutat be s ebben még azt is erőszakolja, hogy az alapítvány pl. 4%-os állampapírokban jövedelmeztessek. Ez oktroy mélyen sértve az egyesület autonomiáját és kulturális, valamint közgazdasági érdekét, utóbbi gyámkodásnak magunkat alá nem vetettük.

Az egyesület gyűjtő akciójának tulajdonítható, hogy habár rég elhalt, elköltözött vagy elszegényedett tagokat töröltük, a 2034 örökös és alapító tagon kívül 5598 rendes és 945 pártoló, együtt 8577, nagyrészt **új tag** áll zászlónk alatt, mely taglétszám fokozása főtörekvésünk s mely tényleg napról-napra szaporodik. A rendes és pártoló tagok aláírt kötelezettsége 50.000 K.

A nagyszámu és mindenféle címen beérkezett **adományból** mint nagyobbakat kiemeljük, hogy K á p o s z t á s János, az alsószabolcsi—tiszai ármentesítő társulat pénztárosa, régi tagunk Debrecenből, F i t t l e r Béla ügyvéd Székesfehérvárról és a Budapest—Esztergom—Füzitői helyi érdekű vasut r. t. 100—100 K-t, Almás járási takarékpénztár r. t. Bácsalmásról, „egy névtelen betevő részéről“ 77 K 20 f-t, Krausz és Bettelheim értékpapírügynökség, valamint a M. Á. V. gépgyára Budapestről 50—50 K-t, Verespataki m. kir. bányáüzemvezetőség az 1909—10. évi bányalátogatási díjakban 46 K 40 f-t küldtek be pénztárunkhoz. A n t a l f f y Lajos ny. ezredes Budapestről az idén is, mint évek óta mindig, minden évnegyedben 4 K-t küldött. Az idén elhatároztuk újabb, díszesebb és biztosabb perselyek készíttetését és elhelyezését, ami folyamatban van.

Harmadik általános akcióul megkezdettük a **fiókválasztmányok újjászervezését**, ami annál szükségesebb, mert annyi idő alatt az eredeti vezető munkások a vidéken is elhaltak, elköltöztek, vagy nyugalomba léptek s új nemzedék új kérdések körül csoportosul. Ez alapon központi intézkedéseink folytán újjáalakultak: folyó évi január hó 5-én a Besztercze-Naszódvármegyei választmány Beszterczen, F e j é r v á r y Jenő főispán, február 12-én a Szabvármegyei választmány Nagyszebenben, G ö d r y Sándor kir. ítélőtáblai bíró és jún. 1-én a Gyergyóvidéki fiókkör Gyergyószentmiklóson, G ö r ö g Joachim szentszéki tan., örm. szert. plebános elnöklete alatt. Ügybuzgó titkárok és pénztárosok: az elsónél M í h á l y Gábor áll. isk. igazgató és R o h r l í c h Ede nagykereskedő; a másodíknál N a g y József ref. esperes és B o d Péter áll. polg. leányiskolai igazgató; a harmadíknál V á k á r P. Arthur szerkesztő és S á n t h a Albert róm. kath. tanító. — Szervezés alá vettük folyó október 19-én Tordán a Torda-Aranyos-

vármegyei és Torda városi fiókválasztmányt, mely célból a központi főtitkár, főpénztáros és főkönyvvezető helyszíni kiszállásával és Fekete Ferenc „Tordai egyesült és kiegészítő takarékpénztár“-i vezérigazgató, id. pénztáros egybehívása alapján a város-házán, a társadalom vezetői és a helyi értelmiség részvételével népes értekezlet tartott s a főtitkár hosszabb ismertető előadása, valamint dr. Vertán Endre orsz. képviselő, dr. Betegh Miklós főispán és dr. Fried Farkas ügyvéd, szerkesztő felszólalásai után az összes résztvevők, számszerint 73-an azonnal beléptek részben alapító, részben pedig rendes tagnak és a megyében és városon megejtendő további taggyűjtés utánra egy ujjaalakuló közgyűlés egybehívása mondatott ki, melyen a központ ismét képviseltetve lesz. Régi buzgó titkárunk itt Kovács Dániel áll. polg. leányisk. tanár. — További szervezésre felkértük: Brassóvármegyében gr. Mikes Zsigmond, Csíkvármegyében, hol Dájbukát Jakab vm. főszámvevő buzgó pénztárosunk, Gyálokay Sándor és Szolnok-Dobokavármegyében gróf Bethlen Balázs főispánokat, nemkülönben Dés városára nézve Illosvay Jenő polgármestert. — Fiókönyvekben ismételten kiszállás történt különben Marosvásárhely, Gyulafehérvár, Csíkszereda, Marosludas és Gyergyószentmiklós területeire. A régi fiókok sorából állanak és működnek még: a Debreczen városi és Hajdúvármegyei, Márk Endre udv. tanácsos, ügyvédi kamarai elnök, buzgó oszlopunkkal; az Alsófehérvármegyei Nagyenyeden, Zeyk Dániel nyug. főispán, központi alelnökünkkel, Gáspár János, Török Bertalan és dr. Müller Jenő jogtanácsos munkás tagjainkkal; e megye területén a Gyulafehérvári, Novák Ferenc kir. tanácsos, polgármester elnökkel és Csecskedy József pénztárossal; a Balázsfalvi, Simonffy Alajos ny. főszolgabíró, alelnökkel és Schieszl Károly gyógyszerész pénztárossal; a Brassóvármegyei, Hétfaluban, Kiss Árpád ref. lelkész, elnök és Kocsis János áll. isk. igazgató, pénztáros; Fogarasvármegyében Széll József főispán, elnök; Hunyadvármegyében Dénes Károly kir. tanfelügyelő, elnök; Szászvárost Dósa Dénes ny. ref. Kun-coll. igazgató, elnök; Kisküküllővármegyében br. Kemény Ákos főispán, elnök és dr. Szentmiklóssy László vm. gazdatanácsos, titkár; Kolozsvári nőválasztmány élén özv. báró Bánffy Zoltánné-gróf Teleki Erzsébet; Marostordavármegyében és Marosvásárhely sz. kir. városában Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő, a vaskoronarend lovagja, elnök, dr. Turnowszky Mór járásorvos, titkár és Petrács Géza birtokos, pénztáros; Nagyküküllővármegyében Somogyi István főispán, elnök és Fejér Imre ny. pü. számvizsg., pénztáros; Udvarhelyvármegyében dr. Solyomossy Lajos áll. főrealisk. igazgató, titkár. Amint látszik, az egyesület mindenütt eléggé szervezve van s mindenesetre csak az utóbbi évek politikai változásai az okai annak, hogy a végleges megállapodást még nem lehetett minden pontra nézve megtalálni. Aztán az Emke erején felül való áll. és felekezeti iskola-építő akciója köti le egy irányban, kevés helyre az erőt, úgy, hogy minden fiókot kellő anyagi dotációval táplálni nem lehet.

Az Emke buzgó gyűjtő-akciójának és a központ takarékoságának köszönhető, hogy a folyó évi elkölthető jövedelem, 261.117, a tavalyi 238.438 K-val szemben az **Előirányzat** szerint 22.679 k-val emelkedett. Kell is a fokozatos növekedés, mert hihetetlen mi minden címen fordul az állam, az egyház és társadalom az Emkéhez, míg a fedezetről való gondoskodás a közönség jótékony filléreiből, az évi 4 K-s tagdíjakból az egyesület feladata. És e mellett nem sikerült még egyetlen

Emke-iskolának vagy óvodának az állam által átvételét kieszközölni. E jelentéssel egyidejűleg vesszük a magas leíratot, hogy a magyarokereki Emke-iskola államosítatják, ha az egyesület a 25.000 K-ra becsült épületet, telket és felszerelést díjtalanul átengedi, de sőt napról-napra nőnek az állami feladatok teljesítései, melyeket, ha a társadalom abbahagyna, csinálatlanul maradnának. Így az állami és felekezeti iskolák építései stb. melyekről alább lesz szó s melyeket nem lehet pusztán negációval eligazítani.

És az egyesület évi költségvetésének 24·30 %-t, vagyis $\frac{1}{4}$ -ét emésztí fel 63.600 K folyó évi kiadással gróf Kun Kocsárd végrendelete értelmében egyetlen, habár legnagyobb intézményünk, az **algyógyi székely földműves iskola**, melyet illetőleg egyetértve gróf Serényi Béla kir. földművelésügyi miniszterrel, a folyó évben szükségesnek láttuk a husz év óta fennálló intézmény gazdaságának és tanügyének átszervezését, miután ellenőrző-bizottságunk tagjai, u. m. Fekete Gábor v. b. t. t., biz. elnök, Lészai Ferenc ref. egyházkerületi főgondnok, földbirtokos, az Erdélyi Gazdasági Egylet alelnöke, biz. alelnök, lovag Sperker Ferenc földbirtokos, az erd. róm. kath. státus uradalmának jószágigazgatója, Sándor József udv. tanácsos, tiszteleti alelnök-főtktár és a kir. földművelésügyi minisztertől kiküldve Sztankovits János kolozsvári gazdasági akadémiai r. tanár, mint biz. tagok, a folyó évi szeptember hó 22-én megejtett helyszíni kiszállásuk s illetve a miniszter megbízottja, Dubrawszky Róbert min. tanácsos, főosztályfőnökkel történt helyszíni tárgyalásuk alapján meggyőződtek arról, hogy úgy az iskola gazdasági kezelése — egy k. hold tiszta bevétele csak 5 K 44 f s a befektetett tőkék csak 1·04 százalékot hoznak — nem jövedelmező, mint a tanügy célszerűen alkalmazandó az egész országban tervbe vett altisztképző földműves iskolák szabványához, mely szerint jövőre csak katona-kiszolgáltatás s illetve a 22 éves kor után vétessenek fel a növendékek s a tanidő 2 évről 3 hóval megrövidítendő. A gazdasági kezelést illetőleg bizottságunk az állattenyésztés és a borgazdaság hathatósabb felkarolását javasolá, miután az 1710 kat. hold alapítványi birtok természete, de az erdélyrészi viszonyok is ezt indokolják s a javított magyar marha-tenyészet mellett Algyógyon, a vidék fogyasztó-piac jellege következtében, a tejtermelő tehenészetnek is hálás tere nyílik. Az Igazgató-választmány mindenekben magáéva tévén e felterjesztéseket, pártolólág küldte fel a miniszterhez s egyben kimondatott, hogy a belterjesebb gazdálkodás érdekében egyes, távolabb fekvő és apró birtokrészek gróf Kun Kocsárd végrendelete értelmében és annak szellemében, mindannyiszor az Igazgató-választmány jóváhagyásával el is adhatók, úgy azonban, hogy az eladási árral más közelebb fekvő birtokrészek vásároltassanak. Az intézetben különben az 1911—12. tanévben 24 I. és 20 II. éves, együtt 44 növendék nyert oktatást, kik közül ez utóbbiak a folyó évi szeptember hó 22-én mindannyian levizsgáltak s végbizonyítvánnyal hagyták el az intézetet. Kivétel nélkül munkaadó gazdákhöz mentek ezek is. Az intézet küszöbön levő átszervezésével szabályozás alá kerül az iskolával kapcsolatban álló árvaház ügye is, miután jövőre a földműves iskolai növendékek a 22—23 életévtől vétetvén föl, a kolozsvári áll. gyermekmenhelyből a 12—16 év közt az árvaházba került 40 fiú a földműves iskolába való felvehetés korát már alig éri el. Ez a kérdés azonban első sorban a kir. földművelésügyi és belügyminiszterek keblí ügye s az Emke e tárgyban csak hozzá-

járulólag, vagy ellentmondólag nyilatkozhatik. A folyó évben a kir. földművelésügyi miniszterrel a fennálló Szerződés értelmében a fentiekben végleg szabályoztatott az állandó Ellenőrző-bizottság szervezete is. Elnök az Emke mindenkor elnöke vagy Alapszabályszerű helyettese, két tagnak gyakorlati gazdának s egynek kultur férfinak kell lennie; egy tagot a bizottságba a miniszter nevez ki. A 615.189 K 79 f-re becsült s illetve a központi alapvagyonba ennyivel nyilvántartott 1710 k. holdas alapítványi birtok még eddig csak a földműves iskolának jövedelmez.

Az **Emke-iskolák, kisdedővódák és gyermekmenedékhelyek** évi rendes kiadása a költségvetés szerint 19.431 K 18 f, melyhez veendő a letelt évek tapasztalata szerint a jókarban tartás, felszerelés, soronkívüli személyi segélyek stb. költségeiben előre nem látott kiadásul átlag évi 5000 K, ami együtt kerekszám 25.000 K évente amellet, hogy a korpótlékokkal, a fizetésjavítások napirenden levő kérdésével ez az összeg folyton növekszik, miközben az érdekelt községek szintén tapasztalat szerint egyáltalán minden teher viselése alól kihúzzák magukat s minden kiadást a központra háritanak. A 25.000 K, 4.5^o_o-kal számítva, 600.000 K alaptőke lekötése amellet, hogy az iskolákban és óvódákban 46.572 K 74 f még le nem irt alapvagyon (eredetileg 101,514 K 20 f volt) nyugszik s így az algyógyi birtok fenní értékelését is idevéve, 1,261.762 K 53 f az alapvagyon, ami csak a saját intézményekbe le van kötve, vagyis 80.863 K-nál több, mint a törzsvagyon $\frac{1}{3}$ -da. Saját iskolákat tart fenn az Emke még mindig a kolozsvármegyei Aranykuton, Kissebesen, Magyarókeréken, Magyarzsomboron és a kisküküllővármegyei Vámosudvarhelyen; kisdedővókat Balázsfalván, Beszterczén, Fogarason, Segesvárt és Vajdahunyadon; gyermekmenhelyek vannak a hunyadvármegyei Arany, Boicza, Haró' Hosdát, Lozsád, Nagyrápolt és a kisküküllővármegyei Bethlenszentmiklós, Kerelőszentpál és Szőkefalva községekben.

Az állandó évjáradék-segélyekhez tartozik a múltból az erdélyi ref. egyházi főhatósággal kötött **Szerződés** szerint még a kajántói (Kolozsvm.) és szászrégeni (Marostordavm.) ref. iskolának 60—60, Hadrévi (Tordaaranyosvm.) ref. iskolának 50, szentmargitai (Szolnokdokavm.), marosszentkirályi (Alsófehérvm.) alsóilosvai (Szolnokdobokavm.), csomafái (Kolozsvm.), alsótőöki (Szolnokdobokavm.), magyarcsaholyi (Szilágyvm.), marosszentannai (Marostordavm.), és pusztakamarási (Kolozsvm.) 30—30, továbbá a segesvári, medgyesi (Nagyküküllővm.) és uzdiszentpéteri (Kolozsvm.) ref. lelkészeknek 200—200, oláhujfalusi (Fogarasm.) ref. lelkészeknek, a csomafái (Kolozsvm.) és marosgezsei (Alsófehérvm.) ref. tanítónak 100—100, együtt 1310 K biztosított segély, ami megint 29.111 K 4.5^o_o-a. A csomafái ref. iskola időközben államosítottván, a tanító Emke-fizetésekiegészítése megszűnt. Egyszersmindenkorra szóló egyházi segélyként nyújtottunk az idén andrásfalvi (Bukovinai) ref. lelkészeknek 200 K-t és az algyógyi ref. kegyuri egyháznak az Emke erdejéből 50 drb. kerítés oszlopot.

De le van kötve, illetve biztosítva ipari segélyekre és megfelelő tőkésítésre a Kovács Sándor-féle székely alapból a teljes 6996 K 14 f kamat s egyáltalán, ha a költségvetés szerint számbavesszük a szabadon felhasználható összegeket, kitűnik, hogy

csak 71,945 K 18 f az, amivel az Igazgató-választmány a 261.117 K évi előirányzatból a folyó évi január 1-től korlátlanul,

megkötött kéz nélkül rendelkezhetett, ami 1.598.800 K alaptökének 4.5^o_o-a, vagyis ennyi a 3,704.423 K alapvagyonból, az egésznek 43.15^o_o-a, ami szabad segélyezésre még érintetlenül áll! Nem áll tehát, amit hozzá nem értők és avatatlanok annyiszor hangoztatnak, hogy az egyesület akcióira 3,704.423 K-val rendelkezik, mert ennek felénél is kevesebb része az, aminek kamata új segélyekre felhasználható. És ennek éppen az egyesület nagylelkűsége, mellyel magát a cél érdekében lekötötte, az oka.

És erre nehezedik az **állami iskolák építésének** akciója, amihez hozzájárult — miként a Munkaprogramm kérdésénél már előadtuk — a **magyar felekezeti iskolák építésének** kérdése, miután a magyar állam ide vonatkozó kulturpolitikája következtében ezt a segítséget is megtagadni nem lehetett. Csak miután 55.000 K letét állott e célra rendelkezésre, lehetett az Igazgató-választmánynak elérni, hogy a beözönlő segélykérésekből megfelelő feltételek mellett a folyó évben felkarolhatta a következő iskolaépítéseket:

1. Csüdötelki (Kisküküllővm.) áll. iskolára	5000 K.
2. Farnosi (Kolozsvm.) ref. iskolára	10000 K.
3. Feketelaki (Szolnokdobokvm.) áll. iskolára . . .	20000 K.
4. Galambodi (Marostordavm.) ref. iskolára	800 K.
5. Kerelőszentpáli (Kisküküllővm.) r. kath. iskolára	10000 K.
6. Köfarki (Szolnokdobokvm.) iskolára	1500 K.
7. Lekenczei (Beszterczenaszódvm.) áll. iskolára . . .	12000 K.
8. Magyarsólymosi (Alsófehérvvm.) áll. iskolára . .	16000 K.
9. Malomfalvi (Marostordavm.) ref. iskolára	1400 K.
10. Marosszentannai (Marostordavm.) ref. iskolára	3000 K.
11. Pusztakamarási (Kolozsvm.) ref. iskolára	4000 K.
12. Semesnyei (Szolnokdobokvm.) ref. iskolára . . .	1400 K.
13. Szamosfalvi (Kolozsvm.) áll. iskolára	18000 K.
14. Unokai (Marostordavm.) áll. iskolára	6000 K.
15. Várhegyi (Marostordavm.) ref. iskolára	1300 K.
Összesen	110400 K.

E pontok mind előjegyezve voltak az Emke rendszeres Működési sorrendjébe, mely évek előtt már hosszú időre előre megállapított s az Igazgató-választmány kimondta, hogy amennyiben valamelyik iskola a jövő évi szeptember 1-ig fel nem épül és meg nem nyílik, a segély más fenyegetett pontra fog adatni.

A legutóbbi időben megszavazott 14.045 K 88 f, 6000 és illetve 15.835 K 41 f építő segélyek után a folyó évben vett jelentés szerint az 1911/12. tanévvel nyíltak meg: a hunyadvármegyei aranyí és bírtini, valamint a kisküküllővármegyei szászernyei áll. iskolák; míg az 1910. évben felépült és megnyílt ördögkúti (Szilágyvármegye) és uzdiszentpéteri (Kolozsvármegye) áll. iskoláknak adott 30.000, illetve 24.000 K után a kultuszminiszterrel kötött Szerződés határideje a folyó évben meghosszabbított. Helyszíni kiszállás határozottatott a kisküküllővármegyei a b o s f a l v i r. kath., m a g y a r s á r o s i unitárius és p i p e i községi iskolák kérései tárgyában.

Az 55.000 K letéttel a 261.117 K folyó évi előirányzat különben voltaképen **316.117 K-t** tesz ki, akkora összeget, amekkorát az Emke még nem használt fel fennállása óta egy évben sem.

Folytatva sokoldalú és elkerülhetetlen segélyezéseink felsorolását, **rendkívüli iskolai és óvodai** kiadásokként kiemeljük először is, hogy ezen Emke intézményeink rendes fenntartásán kívül: 1178 K-t fordítottunk az aranykúti, 1257 K 4 f-t a magyarzsombori 735 K 96 f-t a magyarókereki Emke-iskolák és 2198 K 50 f-t a beszterczei Emke-óvó javítási és újabb beruházási költségeire, együtt 5369 K 50 f-t. Az Emke 30.000 K-s iskola- és óvodaépítő ördögkúti segélye után az eddigi Emke-óvónő áll. átvételével az óvónőnek fizetésére előlegezett 2100 K az állam által nem térített meg. A Magyar Királyságban létesítendő Emke-óvó kertje számára a kir. földművelésügyi minisztertől mérsékelt áron 130 gyümölcsfát eszközöltünk ki, a csomagolási és szállítási költségeket is viselve. Hasonlóképen új gyümölcsfákkal ültetett be a balázsfalvi Emke-óvó kertje is. A kultuszminisztertől 15 iskola számára tanszereket és szemléltető eszközöket kérve és nyerve, viszont mi az Emke működési- és hatáskörén kívül tankönyveket küldtünk az andrásfalvi (Bukovina) r. kath. és ABC-s könyveket a homestead-i (Észak-Amerika) ref. iskoláknak. Felszereléseket szavaztunk meg készletünkben az abosfalvi r. kath. és semesnyei ref. iskoláknak is. A kolozsvári áll. iskolának új épületben való állandó elhelyezését biztosítottuk az által, hogy a kultuszminiszterrel az ide vonatkozó bérszerződést 28 évre terjesztettük ki. Gyenge Erzsébet kolozsvári magánóvodája a múlt évi 100 K-hoz az idén is 50 K-t kapott. Gyertyánffy István ny. áll. paedag. igazgatónak az Eötvös-alapnál levő évi 100 K jutalmára az idén Kovács Nándor szőkefalvi r. kath. tanítót terjesztettük fel. Az Emkénél kezelt évi 200 K-s hasonló alap kamatai kiadása tárgyában külön intézkedünk.

A **szegény tanulók**-nak közgyűlésileg is hangoztatott segítségét óhajtottuk előmozdítani az által, hogy a beszterczei és kisborosnyói áll. iskoláknál létesítendő Napközi Otthon alapja javára 100—100 s a patai áll. iskola konvik-tusa javára az idén is 26 K 79 f-t szavaztunk meg; 270 K-t kaptak a nagyszebeni áll. polg. és elemi fiu- és leányiskolák szegény tanulói s szegény tanulók jutalmazására szolgál a 4000 K-s Szentistváni Nemes János-féle alap, melynek idei kamatait 120, illetve 40 K-ában a kolozsvár-monostori áll. és r. kath. iskolák kapták s a kiosztást az elsőnél nevünkben Kozma Ferenc kir. tanácsos, ny. kir. tanfelügyelő eszközölte. Az Emke-iskolák évfárá vizsgáira az idén is 100 K áru jutalomkönyvet rendeltünk meg. A bethleni áll. iskola mellett szervezendő internátus tárgyában mi is felterjesztést tettünk a kultuszminiszterhez.

Középiskolai jellegű segélyek: a brádi magánpolgári leányiskola számára az idén is 200, Kisküküllővármegyei Emke-választmány nevelési alapja javára 100 és Szántó István nagyenyedi ref. kollegiuminövendék számára 50 K. A dévai áll. főreáliskola növendékei a legutóbbi évfárá vizsgákor is az Emkétől 41 drb értékes jutalomkönyvet kaptak.

A művelt ifjuság, de a felnőtt értelmi nemzedék érdekét is tartottuk szem előtt, midőn a Kolozsvári Athletikai Club megkeresésére az Igazgató-választmány folyó

évi szept. 12-iki ülésében kimondatott az **erdélyrészi testedzés** ügyének az állammal, Kolozsvár sz. kir. várossal, más erkölcsi testületekkel és általában a társadalommal és érdekeltekkel való erkölcsi és lehető anyagi felkarolása. A „Magyarországi Testedző Egyesületek Szövetsége“ kolozsvári versenyére részünkről 50 K tiszteletdíjat utaltunk ki.

Az **ipari szakoktatás** terén is folytatva a hagyományokat: a folyó évben is Istvánffy József nagydísznódi gyapjuszövő, Dezső Iván késmárki szövő ipari, Rédiger Béla budapesti áll. iparművészeti, Péter Pál budapesti áll. felsőipari és Árkosi Károly kolozsvári fémipari szakiskolái növendékek együtt 1060 K ösztöndíjat kaptak. A gyakorlati ipar irányában: a Brassói Székely Társaságnak a folyó 1911—12. tanévre is székely iparos tanoncok elhelyezésére 1000 és a Besztercei Székely Társaságnak hasonló célból 300 K-t utaltunk ki, kik közül az első e közgyűlési évben tartva tíz éves jubileumát, ez alkalomból közzétett egybeállításából kitűnt, hogy tíz év alatt egyesektől bevett 9638 K segélyösszegéből 6810 K az Emke adománya. Brassói mestereknél 10 év alatt 308 iparostanoncot helyeztek el. Saját fiókjaink, illetve szerveink útján a nagyszabeni, erzsébetvárosi és köhalmi áll. iparostanonc iskolák szegény tanulói együtt 325 és a vaslábi Első székely márványbánya és mészipar r.-t. tanonc otthona 200 K-t kaptak; a köhalmi iskola még 20 kötet jutalomkönyvet is. Az anyaállamból az idén is számos esetben fordulván hozzánk székely iparos és kereskedő tanoncok elhelyezéseért, a felvilágosítást és utbaigazítást minden esetben megadtuk.

Befejezték tanulmányaikat: Fejér Károly sepsiszentgyörgyi műlakatos-segéd, a ki 2300 K 20 f külföldi ösztöndíja után jelenleg Párisban nyitott műhelyt, de véglegesen itthon fog letelepedni; továbbá Csapó Iris, aki az Emke újabb 600 K ösztöndíjával a folyó évben a budapesti textilipari szakiskolát jeles eredménnyel végezte be. Általánosabb célú segélyek voltak: a Magyar iparművészeti társaság kolozsvári kiállítására 100, a Szolnok-Dobokavármegyei Kékesi gazdasági háziipari kiállítás és népünnepély céljaira 200 és a Tusnádi hitel-, gazda- és állattenyésztő szövetkezet otthona javára 20 K. Egyesületünk erkölcsi támogatásban részesítve dr. Flóris Áron székesfővárosi rajztanár és orvos kolozsvári kenyérkereseti rajzoktatási kiállítását, mely a folyó évi január havában a helyi iparmúzeumban folyt le igen nagy érdeklődés között, nevezett tanár az Emkének ajándékozta a kiállított 1000 drb igen becses rajzmintát, a melynek több mint fele selyem-festés; mindezt az egyesület egyelőre bizományban fogadta el és kimondva a magyar díszítő stílusra és iparra nézve nagy horderejű eme rajzoktatási módszer propagálását, egyszersmind szerzőt az ide vonatkozó szaktanfolyam írásba foglalására kérte fel.

Még az áll. iparművészeti szakiskola végzett Emke növendékei gyanánt jött át a folyó évre Rápolti Lajos budapesti szobrászati mesteriskolai növendék 600 K ösztöndíjjal, míg ifj. Székely Károly ugyanez intézetnél hasonló címen ugyancsak e közgyűlési évben kapta szintén akkora ösztöndíja utolsó részletét.

Az Emke által felkarolt **ipari cikkek** jutalékában a közgyűlési évben a következő összegek folytak be: Emke-gyújtó és melléktermények után a Temesvári I. gyújtógyár r.-t.-tól 4855 K 52 f; Emke-rizskeményítő után a budapesti Unió keményítő-gyárak, Beimel és Baschtól 1411 K 56 f; Emke-levél és

irodai papír után a budapesti Rigler J, Ede papírneműgyár r.-t.-tól 801 K 58 f; Emke-padló és parkettfényezőmáz után a nagyváradí Berkes lakk-, festékgár r.-t.-tól 550 K; Emke-gyertya és szappan után a budapesti Flora gyertya és szappangár r.-t.-tól 85 K 13 f; Emke-szívarkahüvely és papír után a budapesti Janina szívarkahüvely gyár r.-t.-tól 11 K 94 f; Emke-ténta és pecsétviasz után a budapesti Hochsinger testvérek vegyi gyártól 9 K 80 f. Együtt 7725 K 53 f. Ez is a külföldi behozatal kiszorításának egyik óramutatója. A hét budapesti és nagyváradí gyárt Merza Lajos kir. tanácsos, főpénztáros és Beregszászy László főkönyvvezető meglátogatták. Amint látszik a három utolsó vállalat inkább csak az egyesület nevének lekötését tartja szemé előtt s azért a viszony megszakítása mondatott ki. Egyesületünk tapasztalva, hogy a Máv. keleti pályaudvara tőzsdéiben osztrák gyujtót árusítanak, fellépésünkre a kereskedelügyí miniszter az összes pályaudvarokon külföldí gyujtok árusítását eltíltotta.

Sir Thomas Oliver dr., az **ipari betegségek** európai híré specialistája mult éví június 24-én Schrubsole Vilmos angol barátunk kíséretében az ólombetegségek tanulmányozása végett hazánkba s közelebbről Kolozsvárra és az erdélyi részbe érkezvén, megkeresés alapján a tudós egyetemi tanárnak a budapesti szakkörökkel és az erdélyi keresk. és iparkamarákkal, valamint a kir. ipar főfelügyelőséggel való kiterjedt levelezés után a szükséges utbaigazításokat kész program alakjában megadtuk s az érdekelt iparvállalatoknál való fogadtatásra nézve az intézkedéseket megtettük. A kolozsvári kalauzolásnál, valamint Schrubsole H. W. urnak a kissármási földgázműveknél való elvezetése tárgyában is vendégeinket mindenképpen támogattuk.

Míndezek közepette nem feledkeztünk meg az u. n. **kulturális segédintézményekről** sem, melyek mível hatatosabb felkarolására kértek fel ugy a kultuszminiszter, mínt az Országos Közművelődési Tanács, sőt — amint már érintettük — az Emke ezeken a tereken éppen uttörőleg járt el. Ezek sorában az 1911|12. téli évadban az egyesület az erdélyrészi 13 vármegyében újólag 83 felnőtt analfabéta tanfolyamot rendezett 2881 hallgatóval, kik közül 930 hallgató vizsgázott le sikerrel, amí aránylag a legnagyobb eredmény volt, melyet az országban hasonló területről felmutattak. E tanfolyamokért az Emke e közgyűlési évben a tanítók tiszteletdíjára 4955 K-t előlegezett s az 1392 K 77 f dologi kiadással együtt e célra az 1911|12. éví tanfolyamokért 6347 K 77 f fordíttatott. A személyi tiszteletdíjakat az Orsz. Közművelődési Tanács megtérítette. A folyó 1912|13. téli félévre is a szervezést megíndítottuk. A felnőtt analfabéta tanfolyamok újabb ideí megíndítása óta az Emke a következő szervezést eszközölte:

Az 1908|9. tanévben 8 vármegye területén 102 tanfolyam 4799 hallgatóval, melyből levizsgázott 2171,

az 1909|10. tanévben 8 vármegye területén 62 tanfolyam 1472 hallgatóval, melyből levizsgázott 589.

az 1911|12. tanévben 13 vármegye területén 83 tanfolyam 2281 hallgatóval, melyből levizsgázott 930.

Összesen 3 év alatt 15 vármegye területén 1247 tanfolyam 8552 hallgatóval, melyből levizsgázott 3690.

Előbb az Orsz. Közművelődési, majd az Orsz. Szabadoktatási Tanácssal egyetértőleg még a mult 1911|12. téli időben megíndítottuk a **népíes felolvasások** rendezése

ügyét is. Ez alapon az erdélyrészi kir. tanfelügyelőségek útján az iskolákhoz szétküldött tájékoztatók szerint nov. 1-től márc. 15-ig 16 vármegye 107 községében 1435 előadás rendeztetett. Előadásonként 6 K tiszteletdíj azzal helyeztetett kilátásba, ha a látogatók száma legalább 25 lesz s ha az előadások a kitűzött okt. 15-iki határidőig bejelentetnek az Emkéhez. Minden egyes résztvevő tanítónak megküldöttük az Orsz. Közművelődési Tanács által kiadott „Felolvasások“ c. mű I—III. kötetét. Az előadások szemléltetése céljából a kir. földművelésügyi minisztertől kért és kiutalt 1000 K erejéig 2 vetítő gépet s ehhez 170 drb gazdasági, történelmi és ismeretterjesztő képet szereztünk be, melyek a felolvasásokhoz díjmentesen utaztattatnak. A folyó 1912|13. évi téli felolvasások rendezése most van folyamatban. A szabadoktatáshoz tartozik, hogy a kolozsvári m. kir. tud. egyetemi orvostanhallgatók segítő és önképző egyesülete által rendezendő közegészségügyi előadások anyagi támogatására, valamint a Magyarországi Good Templar rend 38. számú Erdély-páholyának ismeretterjesztő és felvilágosító előadásaira 100—100 K-t bocsátottunk rendelkezésre, utóbbinál kilátásba helyezve azt is, hogy szükség szerint segítséget adunk Németh János marosvásárhelyi ny. színész utaztatására is, aki színészi magánjelenetekben mutatja be a nép előtt az alkohol romboló hatását.

Az egyesület már meglévő 199 népkönyvtárához **új népkönyvtárakat** szerveztünk: Alsóárpás (Fogarasm.), Alsóboldogfalva (Udvarhelym.), Alsóucsá (Fogarasm.), Bordos (Udvarhelym.), Bögöz (Udvarhelym.), Brassó, tanoncotthon r. kath. fiúiskolában, Buzásbesenyő (Kisküküllővm.), Dornavölgy, fűrésztelep (Beszterczenaszódvm.), Ehed (Marostordavm.), Fehéregyháza könyvszekrényel (Nagyküküllővm.), Gegecs (Marostordavm.), Mátisfalva (Udvarhelym.), Nagydísznőd (Szebenvm.), Pusztakamarás könyvszekrényel (Kolozsvm.), Székelycsóka (Marostordavm.), Szentháromság (Marostordavm.), Szilágyerked (Szilágyvm.), Ujszékely (Udvarhelym.), Várdotfalva (Csíkvárm.) községekben s szétküldés végett elő vannak jegyezve Gernyeszeg, Gyergyóbékás, Sósmező és Vajásd községek is. Összes népkönyvtáraink száma ezek szerint ma 222, mely kulturális intézmények szervezéséhez a kir. földművelésügyi miniszter kérésünkre 20 földműves könyvtárt bocsátott rendelkezésünkre.

Ujabb katonai könyvtárak: Beszterczei cs. és kir. csapatkórház, könyvszekrényel; Kolozsvári m. kir. VI. honvédkerületi fogház, pótsorozattal és könyvszekrényel; Kolozsvári cs. és kir. 35. tábori ágyuezred, pótsorozattal és könyvszekrényel; Kolozsvári cs. és kir. 62. gyalogezred, pótsorozattal és könyvszekrényel; Kolozsvári cs. és kir. 51. gyalogezred fellegvári erőd parancsnoksága, egy pótsorozat és könyvszekrény; Kolozsvári cs. és kir. csapatkórház, könyvszekrényel; Marosvásárhelyi cs. és kir. 51. gyalogezred, pótsorozattal és könyvszekrényel. A katonai könyvtárakat első sorban a kultuszminiszter által a Muzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa útján rendelkezésre bocsátott évi 5000 K-ból szerveztük és szervezzük tovább; összes számuk eddig 25.

Pótsorozatu. népkönyvtárban és könyvszekrényben részesültek: a Bánffy-hunyadi Emke-népkönyvtár (könyvszekrény), Brassói Máv. Otthon (pótsorozat), Istvánházi Emke-népkönyvtár (Alsófehérvm., pótsorozat), Lukafalvi Emke-népkönyvtár (pótsorozat), Kolozsvári áll. tanítónőképző-intézet Rákóczi-önképzőköre (pótsorozat), Pákéi Emke-népkönyvtár (pótsorozat és könyvszekrény).

A Muzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa ajánlatunkra 50—50 K **népkönyvtárkezelői jutalmat** adott Pásztor Endre fogarasi, Csulak Lajos brassó-belvárosi, Vén Árpád bodolái, Szegedi Sándor beresztelki, Bartha Imre berekeszturi, Fekete János bánffyhunyadi, Szabó Domokos halmágyi, Boér Miklós bedei és 100 K-t Sára András brassói Emke-népkönyvtárkezelőknek. Ujabb jutalmakra a folyó 1912. évre 300 K áll rendelkezésre a Tanácstól.

Uj Emke-daloskörök alakultak: Alsóboldogfalva (Udvarhelyvm.), Bordos (Udvarhelyvm.), Bögöz (Udvarhelyvm.), Datk (Nagyküküllövm.), Egrestő (Kisküküllövm.), Geges (Marostordavm.), Középahta (Háromszékv.), Magyarlapos (Szolnokdobokavm.), Mátisfalva (Udvarhelyvm.), Mezősámsond (Marostordavm.), Nyárádszentimre (Marostordavm.), Sósmező (Háromszékv.), Sepsibesenyő (Háromszékv.), Szilágykerked (Szilágyvm.), Szilágycseh (Szilágyvm.), Ujszékely (Udvarhelyvm.) és Vajasd (Alsófehérv.) községekben. Dalosköreink száma a fentiekkel együtt jelenleg 116. Ezek sorából a verespataki Emke-daloskör 200 K segélyt, Kovácsi Pál kövendi Emke-daloskörvezető pedig 50 K jutalmat kapott. Szétosztás végett a kiadótól megrendeltünk 500 drb uj Emke-daloskönyvet s kimondatott a 2. és 3. szolamu Emke-daloskönyv ujabb kiadása is. Dalosköri lobogót kértek és kaptak a következő régebben alakult Emke-daloskörök: Bogdánd, Bordos, Datk, Erked, Fiátfalva, Istvánháza. Kide, Magyargyerőmonostor, Marosszentanna, Marosugra, Mezőcsávás, Sepsibesenyő, Szörce és Vargyas. Magyarfenesi daloskör április 8-iki, Piskii Rákóczi Ifjúsági Egyesület augusztus 20-iki zászlószentelési ünnepélyein való képviselőtünkre Pappcs Dávid dalosköri, illetve Hofer Géza ifjúsági egyesületi elnököt kértük fel. A zászlószegék megváltási árában összesen 30 K-t küldtünk. Uj és régi dalosköreink az idén is részt vettek az egyházi és nemzeti ünnepeken, előadásokat rendeztek szegény iskolás tanulók, templomépítés, orgona, harmónium beszerzése stb. javára. Ezen nemzeti ünnepek tartását akartuk előmozdítani Balázsfalván is, midőn az ottani kulturház számára, oly kikötéssel, hogy a nagytermet ily ünnepekre díjtalanul átengedik, 500 K-t szavaztunk meg. Hasonlóképen 1000 K-t adtunk a geryeszegi (Marostordavm.) „Otthon“ és 100 K-t a bukaresti közművelődési, betegsegélyző és temetkezési egyesület javára. Kimondottuk, hogy Zsigmond Ferenc kolozsvári áll. tanítóképzőintézeti ének- és zenetanár az Emke-daloskörök felügyeletével megbízatik, illetve, hogy e tárgyban felterjesztést küldünk a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

Könyvadományban részesültek: Szovátaí róm. kath. Ifj. egyesület, Ojtóztelepi Polgári Olvasókör és Mákófalvi Gazdakör. Az amerikai homesteadi, kearsargei és bridgeporti kivándorolt magyarok és a pozsonyi IV. honvédkerületi parancsnokság fogháza tárgyában beadott népkönyvtár iránti kéréseket a Muzeumok és könyvtárak országos tanácsához terjesztettük fel. A tanács értesített, hogy a bridgeporti magyarság 300 K-t erő könyvtárban részesült. Viszont megfelelő kiosztás végett a kir. földművelésügyi miniszter, Róth Jakab: Gyakorlati tanácsok és utbaigazítások gépek vásárlásánál c. munkájából 110 és Molnár Imre: A magyar faj helyzete nemzetiségi vidéken c. tanulmá-

nyából 50 példányt küldtek. Az Emke kézi könyvtárát az idén is becses szakmúvekkel gyarapítottuk.

Uj Emke ifjusági egyesület alakult Székelycsókán. A dévai csángó ifjak tovább nevelése körül kifejtett munkásságuk jutalmául, Barabás Endre áll. tanítóképző intézeti igazgató, e továbbnevelési akció szervezője előterjesztésére Vaskó László áll. tanítóképző intézeti gyakorló iskolai tanítónak 50, Bokor András és Drimba Andor tanítóképző intézeti növendékeknek pedig 15, illetve 10 K-t küldtünk. Az összeg ünnepélyes átadás végett Dénes Károly kir. tanfelügyelőnek kézbesítettett.

Irodalmi kiadványaink sorába tartozik a folyó évről Ürmössy Lajos: Az egységes magyar társadalom c. munkája, melyet az ismert erdélyi publicista és történelem-író tollából egyidejűleg mondott ki kiadandónak az Igazgatóválasztmány. Történelmi értékre törekedtünk: Az Emke negyedszázados örömnepének s a kapcsolatos kolozsvári orsz. közművelődési kongresszusnak leírása c. kiadványunkkal, mely a főtítár tollából látott napvilágot. Kiadás, illetve előkészítés alatt vannak Sipos Kamillónak: A nemzetiségi kérdés irodalmáról szóló könyvjegyzéke és Flóris Áron dr.-nak: Kenyérkereseti rajzoktatási vezérkönyve. Nagyobb mértékű megrendeléssel mozdítottuk elő a következő művek megjelenhetését: Sárkány Lajos dr.: Káprázat és valóság a sorsjátékokban, 400 példány 450 K-ért; Persián Kálmán dr.: Kalotaszeg nagyasszonyáról, Gyarmathy Zsigánéről, 100 példány 100 K-ért; Benkő Sándor: Mi az alkohol? c. verses műve, 1000 példány 200 K-ért; P. Jánossy Béla: Az élet mellől, elbeszélések, 50 példány 105 K-ért; Csekme Ferenc: Képek a parókiáról, I—II. kötet, 50—50 példány 125 K-ért. Kimondtuk, hogy Vikár Béla: A Székelyföld népköltészetének dallamai c. műve kiadását erkölcsi és megfelelő anyagi támogatásban részesítjük. E pontnál említjük meg, hogy a Porzolt Kálmán jubileum rendező-bizottság az Emke részéről is egy tag kiküldését kérve, erre t. alelnök-főtítár küldetett ki.

A névmagyarosítások terén az általunk bevezetett folyamodási minták alapján Bangur János, Berkovits Vilmos, Gyelán László és Weisz Manó kéréseit terjesztettük fel a belügyminiszterhez és a kolozsvári áll. tanítóképezde hét növendéke kérvényeért viseltük a költségeket.

A kegyelet és a közszellem ápolása céljából folytattuk a megfelelő hazafias **szobrok és emlékművek** kultuszát, melyek sorából első helyen emeljük ki, hogy ifj. Székely Károly szobrászművész, az Emke volt ösztöndíjas növendéke és többek közt a marosvásárhelyi Rákóczi-szobor készítője kivitelében, 5000 K-t haladó költséggel elkészítettük néhai b. e. Miksa Zsuzsánna nagy alapítónőnk nagyenyedi síremlékét s azt az Alsófehérvármegyei és Nagyenyed városi választmány előkészítésével folyó évi november hó 15-én, e jelentés készültével egyidejűleg telepesszük a nagyenyedi köztemetőben. A vasrács, kerítéssel körülvett síremléken, a mintegy 3·30 méter magas és 1·50 X 1·14 méter alapterülettel bíró, magyarosan stílizált faragott kő kiképzés jobb és bal oldalán pillérekkel van tagolva s ezek kis oszlopféjekben végződnek, melyeken a szárkofágszerű építészeti befejezés nyugszik. Elöl kb. 1·44 méter magas pidesztál ugrik ki, mely Miksa Zsuzsánna 1·08 méter

magas, életnagyságnál jóval nagyobb bronz-mellszobrának talapzatát alkotja. Ugyancsak a talapzaton elől van elhelyezve az alapítónő édes anyjának, özv. Miksa Sándornénak és fivérének dr. Miksa Györgynek életnagyságu kettős bronz-relif mellképe. Az alapítónő kissé előre jobbra hajolt fejjel, arcán a lelki jóság bizonyos kifejezésével, a 70-es évek viseletében magyaros pártával, a bal válláról leomló gazdag drapériát fog át jobb kezével, míg bal kezével egy palma-ágat tart a béke és jóság szimbolumaképpen. Közvetlen a mellszobor alatt a pidesztálon van felírva az alapítónő születési és halálozási évszáma (1836—1905) és az alapítási összeg (200.000 K), míg ennek folytatásaképpen jobb és bal oldalon gazdagon aranyozott magyaros díszítés szalad körül, valamint a pilléreket és oszlopfeket is aranyozott magyaros motívum díszíti. A szobortalapzat jobb és bal oldalára van felvésve az alapítás történetének rövid vázlata:

Diódváraljai özv. Miksa Sándorné (később Mangesius Frigyesné) szül Borberekí Fábján Mária, a Fábján-nemzetség utolsó sarja
1815—1895

aki fia emlékére 12000 K Emke alapítványt tesz s leányát Miksa Zsuzsánnát nagy alapítványa tételére buzdítja.

Diódváraljai dr. Miksa György jogi- és történelem író, gyulafehérvári kir. járásbíró
1838—1871

kínék ifjan, 33 éves korában véget ért, nagyreményű munkás élete emlékét örökíti meg az általuk tett Emke-alapítványokkal az anyja és nővér.

Fent a szárkofág alatt a két oszlopfaj között a következő sorok olvashatók: „E síremléket hálás kegyelete jeléül emelte az E.M.K.E.“ A leleplezési ünnepre gróf Béli Ákos v. b. t. t., elnök vezetése alatt küldöttség megy le Kolozsvárról s az emlékbeszédet Nagy Károly ref. egyházker. főjegyző, theol. tanár, dir. tag fogja tartani.

Gróf Kun Kocsárd algyógyi szobrára az Emke 1000 K-ja mellé ugyanakkora összeget eszközöltünk ki a kir. földművelésügyi minisztertől is s a 2000 K-t a cél javára kamatoztatjuk. Körösi Csoma Sándor szülőhelyén felállítandó szobrára, melyet az Emke kezdeményezett, ismét 500 K-t vettünk fel a költségvetésbe, miáltal a központilag kezelt összeg jelenleg 4671 K 70 f. Az idevonatkozó helyi gyűjtőbizottság Csomakörösön Szabó Gyula ref. lelkész elnökelete alatt újra megalakult. Zagoni Miksa Kelemen emlékszobor alapja meghaladja a 15.000 K-t. Felmerült indítvány következtében a Temesvári Első Gyűjtőgyár r.-t. Igazgatóságát kerestük meg, a gyűjtő feltalálója tiszteletére egy Irinyi József emlék kezdeményezése tárgyában. Bod Péter születésének 200-ik évfordulója alkalmából a nagyenyedi ref. Bethlen-kollégium tanári kara és ifjusága által 1912. szept. 29-én Magyarigenben rendezett ünnepen egyesületünket Török Bertalan ny. várm. főjegyző, volt orsz. képviselő, bankigazgató, választmányi tagunk képviselte, a nagy író haimvaira elhelyezve az egyesület „Erdélyi magyarságunk uttörő apostolának“ felírásu koszoruját. A sátoraljaujhelyi Kossuth-szobor máj. 28-iki leleplezésén, meghívó alapján, Ambrózy Nándor tagtársunkkal képviseltettük magunkat.

A **jótékonyági** rovatba tartozik, hogy az Emke a néhai Veress Ferenc 48/49-es honvéd tüzmeister emlékére tett 1170 K alapítvány kamatain kívül, a legutóbbi télen is 100 K-t szavazott meg kolozsvári öreg honvédeknek. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület által létesített kolozsvári tudóbetegeket gondozó intézet a maga céljaira 100 és Horváth Pál magyarfodorházi ny. gör. kath. tanító az idén is 15 K-t kaptak. Elnöki és illetve direktórium kiutalás mellett díszkrét emberbaráti segélyekre is áll fedezetül a költségvetésben 49.485 K 13 f rendelkezési alap.

Az egész nemzetet érdeklő nagy kérdések közül, tekintettel a nagy horderőre, mellyel az **orsz. képv. választójogi reform** az egész hazára, de kivált az erdélyi részekre nézve lehet, Igazgató-választmányunk e közgyűlési évben, 1911. december 12-én, megkeresés alapján a tiszteleti alelnök-főtítkár tollából részletes felterjesztéssel élt az Orsz. Közművelődési Tanácshoz, mely az összes közművelődési egyesületek nézetét egybefoglalva, a kir. kormányhoz végfelterjesztést készített. Az Emke az általános választójog alapelvein nemzeti és demokratika megoldást akar úgy, hogy minél nagyobb néprétegek vonatván a választójog körébe, kivált a kerületek helyes beosztása által, a nemzet történelmi és hegemoniális joga ne veszélyeztessék. Ez tehát kb. az általánosan elfogadott nézet ma már, amit az Emke az akkori kir. kormányhoz még 1908. dec. 16-án intézett első felterjesztése óta kezdettől hangsúlyozott. Fokozatos kivittel bár, de külön kikötés volt: a magyar nyelven való olvasni, írni és számolni tudás. Ezt mint magyar közművelődési egyesület, részünkről nem is értelmi, hanem erkölcsi cenzusul kötöttük ki. Mindenesetre, bármilyen legyen a végmegoldás, a reformból kifolyólag a periferiák s kivált az erdélyi rész társadalmára nagy kulturális és közgazdasági feladatok várnak, melyekhez alkalmazkodni, amint legelején érintettük, az Emke újabb munkaprogrammbeli feladata.

Szintén országos érdekű kérdés, hogy az ujonnan felállítandó **magyar gör. kath. püspökség** erdélyrészi vikáriátusa ügyében, amit az Emke a római szentszékig menőleg már negyedszázad előtt megindított, kimondottuk a létrejövendő egyházi főhatósággal az érintkezésbe lépést s erkölcsi és anyagi támogatásunknak úgy, mint a többi magyar egyházi főhatóságokkal szemben, kilátásba helyezését. A vikáriátus elhelyezése tárgyában, vett megkeresés alapján mozgalmat indítottunk. A határszéli magyarság érdekében Hétfalusi fiókkörünk megkeresésére ismételten indokolt felterjesztést intéztünk a kir. igazságügyminiszterhez az ottani kir. járásbírósnak visszahelyezése tárgyában. Viszont a legkisebb erők számbavételét jelenti az a látogatás, melyet a tiszteleti alelnök-főtítkár az Orsz. Központi Hitelszövetkezet egyik osztályfőnöke társaságában folyó évi szeptember 14—16-án bukovinai véreink körében eszközölt.

A nemzet-egység érdekében a **testvér- és rokonegyesületekkel** az eddigiéknél is hathatósabban ápoltuk az összeköttetést. Elnök és főtítkár, mint állandó megbízottak útján rendszeresen részt vettünk az Orsz. Közművelődési Tanács budapesti köz- és választmányi ülésein, megbízatásokat fogadtunk el, melyek teljesítéséről a megfelelő pontok alatt emlékezünk. Az Orsz. Szabadoktatási Tanács a kultuszminiszter 1911. évi 50.877. számú rendeletével Budapesten megalakulva, a Tanács tagjává az egyesület előterjesztésére a miniszter által az 1912—16-ig terjedő öt éves szakra a tiszteleti alelnök-főtítkár neveztetett ki, aki a folyó évi máj. 21-iki tanácsi ülésen a népies felolvasásoknak különösen az országszéleken való gyakorlati jelentőségére figyelmeztetett. A négy nagy magyar közművelődési egyesülettel a portómentességi és vasuti utazási kedvezmény kitégítéséért együttesen folyamodtunk. Részt vettünk azok örömeiben és bánatában. Így a F. M. K. E. tb. elnök-ügyvezető alelnökét, Gyürk Gy. dr.-t nyitra vármegyei alispánná történt megválasztása alkalmából sürgönyileg üdvözöltük s hasonlóképen az egyesület folyó évi aug. 20-án Iglón tartott közgyűlésén is, amidőn az ügyvezető-alelnök 30 éves Fmke

működése alkalmából megérdemelt méltó ünneplésben részesült. Így üdvözlöttük a D. M. K. E. 1911. nov. 12-iki szegedi közgyűlését is; a D. K. E. folyó évi máj. hó 19-iki székszárdi közgyűlésén pedig Szentkirályi Mihály dr. polgármester tagunkkal képviseltettük magunkat. A D. M. K. E.-nek felhatalmazást adtunk, hogy nevünkben is közös célra kultúrnapot rendezhessen. Támogattuk az Eperjesi Széchenyi-Körnek Sárosvármegye kulturakciója tárgyában a kultuszminiszternél a Váczi Járási Közművelődési Egyesületnek az egykeveszedelme ellen való fellépéseit. Ügyvezetésünket, fiókválasztmányi szervezetünket, valamint népkönyvtári, népdalasköri és ifjusági egyesületeinket illető szabályzatainkat és adatainkat kicseréltük az utóbb említett testvéregyesületen kívül: a Nógrád megyei Nemzeti Intézettel és a Veszprémvármegyei Magyar Közművelődési Egyesülettel; képviseltettük magunkat a Magyar Gazdaszövetség 1912. jun. 19-iki siófoki Orsz. Gazdagyülésén Vörös Sándor udv. tanácsos, magyaróvári gazd. akad. ny. igazgató, egyesületünknek az alapítástól kezdve egyik legbuzgóbb tagja, a Székely Társaságok Szövetsége aug. 26-iki csíkszeredai közgyűlésén Pál Gábor kir. tanácsos, csíksomlyói ny. r. kath. főgimn. igazgató és az Erdélyi Múzeum-Egylet okt. 12-iki gyulafehérvári közgyűlésén Novák Ferenc kir. tanácsos, polgármester, fiókválasztmányi elnökünk által. Egy vagy más kérdésben, vagy legalább is jelentéseink nyomtatványaink kicserélése által érintkezésben álltunk a fentiekén kívül: Az Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület, Brassói és Besztercei Székely Társaság, Borsód—Miskolci Közművelődési Egyesület, Budapesti M. Kir. Tudományegyetem, Erdélyi Irodalmi Társaság, E. K. E., Erdélyi Nemzeti Múzeum, Gömör—Kishontvármegyei Közművelődési Egyesület, Gyöngyösi Irodalmi Társaság, Istenhegyi Népművelési Egyesület, Kassai Kazinczy-Kör, M. Kir. Kereskedelmi Múzeum, Kolozsvári Áll. Gazdasági Akadémia, Kolozsvári és Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Iparkamarák, Magyar Vörös-Kereszt Egyesület, Magyar Társadalomtudományi Egyesület, Magyar Tudományos Akadémia, Magyar Védő-Egyesület, Marosvásárhelyi Székely Társaság, Mosonvármegyei Gazdasági Egyesület, Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa és Orsz. Főfelügyelősége, Orsz. Magyar Iskola-Egyesület, O. M. K. E., Torontálvármegyei Magyar Közművelődési Egyesület, Verseczi Magyar Közművelődési Egyesület és Zágrábi Magyar Társaskör erkölcsi testületeivel, sőt évi jelentéseinket a „Transsylvania“ román folyóirat alakjában kicseréltük az Astraval is.

Ily sokoldalú és minden esetre szétszórt akció után, melyeket azonban az élet kényszerítő szüksége következtében elkerülni nem lehetett, sőt mindenik rovat keretében mindenki még többet követelt, az erdélyi földbirtok-politika érdekében is töltünk telhetőleg folytattuk azt a munkát, melyet negyedszázad előtt megkezdettünk s mely nélkül az erdélyrészi földbirtok sorsa ma még rosszabbul állana, mint ahogy valóban áll. Idevonatkozólag Negyedszázados történetünkben¹ kimutattuk,

¹ L. Az Emke és az erdélyi hitelügy c. fejezetet, a 375—96. lapon, a következő alcímekkel: 1. Az erdélyrészi hitelviszonyok az Emke alakulása idejében. 2. Kezdemény egy erdélyi földhitelintézet alakulása érdekében. 3. Erdélyrészi magyar jelzálog-hitelbank létrehozatala. 4. Hirlapi vélemények az Emke pénzügyi feladatát illetőleg. 5. Egyéb gondoskodások. 6. A takarékpénztárak és hitelszövetkezetek ügye. 7. Az Emke törzsvagyonának forratása. 8. Építkezésekben való elhelyezés. 9. A telepítés ügye. 10. Az erdélyi hitelügy jelenlegi helyzete. 11. Országos Kulturbank létrehozatala.

mily parlagon állott az Emke megalakulása előtt az erdélyrészi magyar pénzügyi élet; kormánytól és országos nagy pénzügyektől elhagyatva, hogyan nem sikerült mindjárt elején egy, ez országos földbirtok- és hitelviszonyokhoz alkalmazkodó Erdélyi földhitelintézetet létrehozni; hogyan nyertük meg ennek alapján a székesfővárosi legnagyobb jelzálog- és bankintézeteket, kölcsönfeltételeik megfelelő alkalmazásával Erdélyben expozitúrák kirendelésére és az Emke vezetői által létesített Erdélyrészi magyar jelzáloghitelbank r.-t. létrehozatalát hogyan nem támogatta eléggé a társadalom; elmondottuk, hogyan kezdtük meg és vezettük be a telepítés és hitelszövetkezetek eszméje propagálását egy évtizeddel a kormány és gróf Károlyi Sándor idevonatkozó akciói előtt; ezelőtt 12 évvel a székesfővárosi sajtó szinte heteken át hogyan követelte, hogy a kormány és a budapesti nagy pénzügyek nagyszabású orsz. akciója az Emke és az erdélyi társadalom földbirtok-politikai segítségére siessenek; ennek alapján illetékes hatalmi és pénzügyi tényezőkhöz intézett állandó felterjesztéseinkkel, emlékiratainkkal és kimutatásainkkal hogyan mentettünk meg nem egy veszendő nagy földbirtokot, sőt egész vidéket is; az Emke törzsvagyonát hogyan forgattuk aránylagosan földbirtokban, a földhitel érdekét szolgáló záloglevelekben és kötvényekben, minden eshetőségre számítva, csak mintegy millió koronát tartva a kolozsvári és vidéki takarékpénztárakban, mely utóbbiak a nemzetiségi verseny következtében joggal hivatkozhattak az Emke támogatására; mindezek alapján kimutattuk, hogy bár az erdélyi vidéki magyar takarékpénztárak később és a budapesti pénzügyek legutóljára érkeztek az erdélyi részbe, mégis az Emke lelkes és kitartó agitációjának és közbejárásának köszönhető, hogy a magyar kézen levő pénzügyi jelzálog-kölcsön 17 millió K-val mulja felül Erdélyben a szászokét és az oláhokét együttvéve, a részvénytőke, betét és váltótárca túlnyomó nagyságát nem számítva, ezek fölött.¹ Közbejött azonban legutóljára a parcellázási láz, mely ugyan a demokrácia és magyar nép erősítése jegyében ajánlatott, mely azonban Erdélyben, éppen a nemzetiségi vidékeken, az u. n. régi Királyföldön és a „megyékben“ lévén a legtöbb eladó birtok, teljesen a fonákjára fordult. Tekintettel az enormis földárakra, melyek román és magyar pénzügyek részéről a földéhes és igény nélkül való román paraszt uzsora-kihhasználása alapján a magyar földes-urak birtokaiért felajánlottak; tekintettel a föld szabad forgalmi tulajdonára s hogy politikai viszonyaink között eredményesen nem lehetett a Posen-i mintára mutatni, hol az elnyomott lengyel az államilag segített német bankokkal szemben semmi pénzért sem ad el birtokot; végül tekintettel ráadásul, hogy az állam a telepítést is egyidejűleg beszüntette: e kérdésben nem maradt más hátra, mint az Orsz. Közművelődési Tanácssal ismét felvenni egy nagyszabású Orsz. Kulturbank gondolatát, melynek alapjául első sorban annak a több milliós kultursorsjátéknak jövedelmét jelöltük ki, mely sorsjátékot az Emke számára már ezelőtt 15 évvel egyhangulag engedélyezett a magyar képviselőház, melyet azonban a váltakozó kormányoktól megnyerni maig sem lehetett. A sorsjáték kérdése azonban jelenleg az Orsz. Közművelődési tanácsnál is minden leghathatósabb közbenjárás dacára függ, sőt úgy látszik, hogy egész más alakot vesz, mint amilyent a cél ér-

¹ Szász jelzálog-kölcsön az egész országra nézve 103.471.461, oláh hasonlóképpen 25.701.792, együtt 129.173.253; magyar jelzálog-kölcsön csak az erdélyi részben 146.570.813, magyar részvénytőke, betét és váltótárca csak az erdélyi pénzügyeknél 352.992.601, románoknál 134.324.100 és a szászoknál 123.969.962 K. Igazán altruisták, de azok is csak faji szempontból a főleg jelzáloghitellel foglalkozó szász intézetek.

dekében remélni lehetett. E helyet a nagyszabású állami támogatással megindult altruista bankkal, a Magyar Földhitelintézetek Orsz. Szövetségével való megfelelő érintkezésbe lépésre történt utalás s most ott vagyunk, hogy e ponton keressük a tranzakciót és másfelől a Magyar Gazdaszövetség-gel, mint az ország legerősebb ilyenmü intézetével egyetértve mozdítsuk elé a telepítési és parcellázási törvény haladéktalan létrehozatalát, valamint a fenti altruista bank útján a legmesszebb menő anyagi segítség mielőbbi munkába vételét. Ezekből szakértő képviselőnk (L. a Jelentés XXII. lapját) útján már folyó évi jun. 19-én résztvettünk a Magyar Gazdaszövetség siófoki Országos Gazdagylésén, hol az ország minden részéből összesereglett gazdák tizezere mellett éppen a birtokpolitikai kérdés tárgyalatott s ahol megokolt indítvány alapján egyhangulag határozatba ment a fenti törvényhozási és kormányintézkedések tárgyában országos mozgalom indítása. E mozgalmat a Magyar Gazdaszövetség igazgatóságával egyetértve, kettőnk közt az Emke kezdte meg oly alakban, hogy folyó évi okt. 10-én 675—912. szám alatt köriratban kereste meg az ország összes törvényhatóságait, Maros-Tordavármegye folyó évi szept. 6-án szétküldött ama határozatának már ez őszi közgyűléseken leendő letárgyalására, mely szerint a kir. kormány és törvényhozás a fenti értelemben teendő intézkedésekre haladéktalanul megkerestessék s az Emke késznek nyilatkozott, ha kell, e célból az egyes törvényhatósági tagoknál is minden agitációt elvégezni. Mert amint gróf Bethlen István is épen az Országos Gazdagylésen kimutatta, amire az Emke mindig figyelmeztetett, leginkább az utóbbi három év alatt Erdélyben és a szomszédos részekben 70—80 millió K értékű földbirtok ment át oly kezekbe, melyeknél nemcsak a nemzeti, hanem a társadalmi szempont is figyelembe kell jöjjön, hogy a szegény nép, mely utóvégre is honfitársainkból és testvéreinkből áll, 20—30%-ra dolgozó nemzetiségi pénzüzetek² s oly parcellázási üzérkedés áldozata, melynél a birtok eredeti becsértékénél 25—30%-kal nagyobb vételár biztosított. Az összeomlás itt bizonyos s végre valahára a magasabb közbelépés itt annál szükségesebb, minél élénkebben emlékezünk egyik erdélyi orsz. képviselőnk ide vonatkozó kérdése alapján Lukács László kir. pénzügyminiszter, most kormányelnök ama kijelentésére, hogyha bizonyos pénzüzetek nemzetileg és társadalmilag káros üzelméről meggyőződést szerezne, a kormány nem fogja elmulasztani kötelességét teljesíteni. E kötelesség teljesítés a telepítési és parcellázási törvény haladéktalan létrehozatalában, az uzsoratorvény és a takarékpénztárakra vonatkozó kereskedelmi törvény mielőbbi revíziójában, a telepítésnek az eddigiéknél is hathatósbabb felkarolásában, az altruista banknak s különösen az Orsz. Központi Hitelszövetkezetnek a legmesszebb menő anyagi eszközökkel való ellátásában s egy oly öntudatos és tervszerű agrárpolitika folytatásában áll, mely hivatalos adatgyűjtés alapján a földbirtokforgalomról és a tett intézkedésekről az országgyűlés színe előtt rendszeres jelentéseket eszközöl s ezek alapján a megfelelő hitelnyújtásról gondoskodik. Az Emke erkölcsi kötelessége a továbbiakban is a társadalomra és hazafias magyar pénzüzetekre ébresztőleg és figyelmeztetőleg hatni s amennyiben lehet, a nagy cél elérésére felhasználható kicsiny anyagi erejével is közvetett uton úgy, mint eddig

¹ L. Az oláhok birtokvásárlása Magyarországon az utolsó 5 évben. Budapest, 1912.

² L. Dr. Brote Jenő: Organizatiunea creditului prin bancile romanesti. Arad, 1909.

³ Sümegi Vilmos a Ház 1911. évi febr. 24-iki ülésén.

is tette, megfelelőleg közrejárni. A közvetlen cselekvésre nézve szolgál alapul F e k e t e Gábor v. b. t. t., alelnöknek az Igazgató-választmány folyó évi febr. hó 12-én tartott ülésében tett indítványa folytán a Számvizsgáló-bizottság ama javaslatának elfogadása, hogy esetleges birtokvásár előmozdítása céljából a takarékbetétek egyelőre 500.000 K-val apasztassanak s az így felvett pénzzel kir. koronajáradék, földtehermentességi kötvények és záloglevelek vétessenek, melyek bármikor könnyen eladhatók. Egyszersmind meghatározatott, hogy a pénzintézetek mily feltételek és aránykulcs szerint részesülhetnek betétekben. E munkát keresztülvitele már meg is kezdetett. Ezzel a pénzzel azonban, sőt az Emke egész vagyonával az erdélyi földbirtok-politika száz milliókat igénylő kérdése megoldva nincs.

Záradékuul még az ügyintézés és igazgatás adatairól emlékezve meg, kiemeljük először is, hogy az **Igazgató-választmány** 1911. okt. 12-től folyó évi szept. 12-ig lefolyt üléseit 48-an látogatták, köztük 4-en vidékiek, akik rendszeren feljártak a gyűlésekre. A Választmány tartott 6 ülést, a nyári szünet kivételével két hónaponként egyet, amelyen 232 fő- és 272 al-, együtt 504 határozatot hozott. Az üléseken rendszeren gróf B é l d i Ákos v. b. t. t. elnökölt, két ízben pedig F e k e t e Gábor v. b. t. t., alelnök. Jegyezték: B a l o g h Károly, dr. G á l Kelemen, K o v á c s Dezső, P a l l ó s Albert, R i e t l y Károly jegyzők, továbbá M e r z a Lajos, S z e k u l a Ákos és B e r e g s z á s z y László, mint helyettesítők. Jogi ügyeinkben dr. H a l l e r Gusztáv központi jogtanácsos volt a szakelőadó.

A **Direktórium** az 1911. október 12-iki üléstől számítva folyó évi szept. 12-ig bezárólag 8 ülést tartott, amelyen 276 fő- és 303 al-, együtt 579 határozatot hozott. Az üléseken rendszeren gr. B é l d i Ákos v. b. t. t. elnökölt, egy ízben pedig F e k e t e Gábor v. b. t. t., alelnök. Rendkívüli ülés tartására kétszer volt szükség.

Az **ügyvezetés** köréből megemlítjük, hogy a jubiláris közgyűlés óta iktatóra érkezett a titkári és pénztári ágban 1668, kiadatott 1757, együtt 3425 önálló ügydarab; postára adatott vidékre 13.620, helyben kézbesítve 705 levél, csomag 450, együtt 14.775 drb. Irógépen, vagy nyomdailag sokszorosított irat szétküldetett 112.000 drb. Kulturális, közgazdasági, ipari, szervezeti, ügyvezetési és anyagi ügyekben az idén is gr. B é l d i Ákos elnök, F e k e t e Gábor alelnök, S á n d o r József főtítkárs, M e r z a Lajos főpénztáros, B e r e g s z á s z y László főkönyvvezető, M o l n á r István levéltáros és B i r ó Árpád fogalmazó részéről számos kiszállás történt s az Igazgató-választmány az egyesület 28 évi fennállása óta az idén rendezte először, azokra nézve, akik azt igénybe akarják venni, a kiszállási költségeket. Tekintettel továbbá a végzett munka nagyságára és az egész társadalomban mutatkozó fizetés-rendezési szükségekre, M e r z a Lajos kir. tanácsos, főpénztáros, illetve a Direktórium beható tárgyalás után folyó év ápr. 12-én 4. jegyzőkönyvi szám alatt előterjesztést tett a tisztviselők és hivatalnokok fizetésrendezése tárgyában is. Az e jelentés függelékében külön csatolt jegyzőkönyv szerint a javaslat az eddigi különböző pótlékok és rendkívüli jutalmak stb. egyszersmindenkorra szóló eltörlésével, 40 évi szolgálat mellett három fizetési osztályt állapított meg. A III. osztályban 1000—2400, a II. osztályban 2600—4000 és az I. osztályban 4400—7200 K-ig terjedő kezdő és végfizetéssel, mely osztályoknál a Választmány kinevezésétől függő hivatalnokoknak, u. m. másodtitkárs, könyvvezető, levéltáros stb.-nek az alsóbb osztályból a felsőbb fizetési osztályba csak külön kinevezés alapján lehet átmenni, az

I. fizetési osztályba pedig csak a közgyűlés által megválasztott bizalmi tisztviselő (ügyvezető alelnök, főtitkár, vagy igazgató) sorozható. A lakbérek is ennek megfelelőleg állapították meg. A választmány által egyhangulag elfogadott javaslat elfogadás, illetve jóváhagyás végett (L. a 15. lapon) eként megy a jelen közgyűlés elé.

Szám- és pénztárvizsgálatot folyó évi márc. 30-án tartottak báró Bánffy Ernő elnök, Gyárfás Benedek jószágigazgató és dr. Sarkány Lajos ref. koll. tanár, mint számvizsgáló-bizottsági tagok, mely alkalommal mindent rendben találva, Merza Lajos kir. tanácsos, főpénztárosnak és Szekula Ákos ellenőrnek a felmentvény megadását javasolják.

Üdvözölte az Igazgató-választmány a jubileumot követőleg 1911. okt. 12-iki ülésében, udv. tanácsossá történt kineveztetése alkalmából a tiszteleti alelnök-főtitkárt Szvacsina Géza udv. tanácsos, polgármester által, ugyanekkor sürgönyileg köszöntve a betegen távol levő Szekula Ákos ellenőrt, magyar nemessé történt kineveztetése alkalmából s tudomásul véve, hogy Beregszászy Nagy László főkönyvvezetőnek szintén a jubileum alkalmából adományozott koronás arany érdemkeresztet a délelőtt folyamán a Direktórium színe az összes hivatalnokok jelenlétében beszéd kíséretében adta át a főtitkár, mint hivatalfőnök; dec. 12-iki ülésében felgyógyulása alkalmából gróf Béli Ákos v. b. t. t. elnököt, a főtitkár által; s 1912. szept. 12-iki üléséből Fekete Gábor kir. ítélőtáblai elnök, Emke-alelnököt v. b. t. t.-sá történt kineveztetése alkalmából, Márki Sándor egyetemi tanár, dir. tag által. Üdvözlő sürgöny küldetett Márk Endre ügyvédi kamarai elnök, az Emke Debreczen városi és Hajdúvármegyei választmánya negyedszázados buzgó titkára és jogtanácsosának udv. tanácsossá történt kineveztetése s 1912. február 12-én Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő, a Maros-Torda vármegyei és Marosvásárhely sz. kir. városi választmány elnökének a vaskorona renddel történt kitétetése alkalmából. Hazafias átíratot intéztünk 1912. március 30-án dr. Janovics Jenő a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatójához, az 1911—12. évi téli Magyar-cyklus rendezése s 10 éves igazgatói működése alkalmából tartott jubileumakor, valamint 1911. dec. 9-én a Balázsfalvi Magyar Kaszinó elnökségéhez a kaszinó ünnegélyes megnyitása alkalmából. A testvéregyesületekhez küldött üdvözlőkről fentebb emlékezünk.

S ha örömben, **gyászban** is volt részünk, elveszítve többek közt: 1912. szept. 12-én Farkas Ödön kolozsvári zenekonzervatóriumi igazgatót, aki az egyesület fennállása óta sokszorosan részt vett az Emke javára Kolozsvárt rendezett estélyek, hangversenyek stb. dal- és zenei pontjainak összehozásában és a vezetésében; okt. 3-án Kapácsy Dezső Hevesvármegye ny. árvaszéki jegyző és előadója, az Emke t. tagját, akít az egyesület alapításakor Egerben eszközölt nagyszabásu gyűjtéseért a „gyűjtő-király“ jelzővel tisztelt meg az egyesület, illetve a hírlapirodalom. Az Emke jegyzőkönyvileg és illetve sürgönyileg fejezte ki gyászát és részvétét a veszteség felett, részvétíratot intézve folyó évi febr. 12-én özv. Haller Rezsóné urnőhöz, az Emke szinte negyedszázadon át volt legelső jogtanácsosa nejéhez, fiának, Haller Andor cs. és kir. századosnak elhunytá alkalmából, akiben dr. Haller Gusztáv, az Emke jelenlegi központi jogtanácsosa is fivérét veszítette.

*

Ezekben befejezván jelentésünket, az Emke működése elbírálásánál kérjük a tisztelt közgyűlést és a tagokat, ne feledkezzenek meg arról, hogy az Emke az állam

kulturális erejének elégtelensége következtében és a nemzetegység javára alakult; ne felejtsek, hogy két milliárdos államkötségvetésünkből jelenleg is csak 5% jut a kulturára, amiből 18 millió nagyrészt a nemzetiségi egyházak segítésére esik s mindezt számbavéve, ne csodálkozzék senki, ha az egyesület közvetlen feladataként még mindig s ugylátszik hova-tovább mindinkább kényszerítő erővel nyomul homloktérbe a kulturális inségen való segítség s az egyesület alakulásához és alapszabályaihoz híven, csak másodsorban és közvetve szolgálhatja azokat a közgazdasági célokat, melyek épp úgy sírnak, sőt úgy látszik még harsányabban vegyülnek a nemzeti és társadalmi szükség ríktó és bántó hangzavara közé. De a baj mindig kettős s adná az Isten és a magyar faj jobbainak erkölcsi, szellemi és anyagi ereje, hogy egyetértve és vállvetett erővel képesek legyünk megtalálni az orvosszerket, melyek által meg tudjuk menteni a kettős betegség által sujtott hazarészt. Erre nézve pedig minden reményünk és bizodalmunk, ugymint 1848-tól és illetve 67-től, az Unió-ban van, abban az Unióban, mely az anyaállam közkormányzati, társadalmi és közgazdasági tényezőitől a lehető legnagyobb segítséget kéri és várja, hacsak azt nem akarjuk, hogy más nemzetközi központokra támaszkodó belső irányzatok polyp-karokkal lassan és fokozatosan haladva előre, szétrobbantsák a nemzetállam fennmaradását feltételező erdélyi részt!

